

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

8 päivänä heinäkuuta 1999 *

Asiassa C-49/92 P,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellinen pääneuvonantaja
G. Marengo, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies
C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

valittajana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaans Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (ensimmäisen jaoston) asiassa T-6/89, Enichem Anic vastaan komissio, 17.12.1991 antaman tuomion (Kok. 1991, s. II-1623) kumoamista,

vastapuolena:

Anic Partecipazioni SpA, aiemmin Anic SpA, sittemmin Enichem Anic SpA, kotipaikka Palermo (Italia), edustajinaan asianajajat M. Siragusa ja G. Guarino, Rooma, ja asianajajat G. Scassellati Sforzolini ja F. M. Moretti, Bologna, pro-

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

sessiosoitte Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8—10 rue Mathias Hardt,

kantajana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. J. G. Kapteyn sekä tuomarit G. Hirsch, G. F. Mancini (esittelevä tuomari), J. L. Murray ja H. Ragnemalm,

julkisasiamies: G. Cosmas,

kirjaajat: apulaiskirjaaja H. von Holstein ja johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 12.3.1997 pidetyssä istunnossa esittämät lausumat,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.7.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Euroopan yhteisöjen komissio on yhteisöjen tuomioistuimeen 19.2.1992 toimittamallaan valituksella hakenut muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-6/89, Enichem Anic vastaan komissio, 17.12.1991 antamaan tuomioon (Kok. 1991, s. II-1623; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi osittain ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehdyn komission päätöksen 86/398/ETY (asia IV/31.149 — Polypropeeni; EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeeni-päätös) 1 artiklan ja vahvisti päätöksen 3 artiklassa vastapuolelle asetetun sakon määräksi 450 000 ecua eli 662 215 500 Italian liiraa (ITL).
- 2 Anic Partecipazioni SpA, aiemmin Anic SpA, sittemmin Enichem Anic SpA (jäljempänä Anic) on 28.5.1992 toimittamassaan vastineessa vaatinut valituksen hylkäämistä sekä vaatinut yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 116 artiklan nojalla valituksenalaisen tuomion kumoamista kokonaan tai osittain, polypropeenipäätöksen kumoamista kokonaan tai osittain tai sen mitättömäksi toteamista sekä kyseisessä päätöksessä sille asetetun ja jo valituksenalaisessa tuomiossa alennetun sakon määrän alentamista jälkikäteen tai asian palauttamista tässä tarkoituksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen.

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

- 3 Valituksen taustalla olevat tosiseikat, sellaisina kuin ne ilmenevät valituksenalaisesta tuomiosta, ovat seuraavat.

- 4 Useat Euroopan petrokemianteollisuudessa toimivat yritykset nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen polypropeenipäätöksestä.
- 5 Komission tekemien toteamusten mukaan, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tältä osin vahvistanut, ennen vuotta 1977 polypropeenimarkkinoille toimitti tavaraa kymmenen tuottajaa, joista neljällä (Montedison SpA [jäljempänä Monte], Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc [jäljempänä ICI] ja Shell International Chemical Company Ltd [jäljempänä Shell]; jäljempänä neljä suurta toimittajaa) oli hallussaan yhteensä 64 prosenttia markkinoista. Kun Monten hallussa olleiden patenttien voimassaoloaika oli päättyneenä, markkinoille tuli vuonna 1977 uusia tuottajia, mikä johti siihen, että tosiasiallinen tuotantokapasiteetti kasvoi huomattavasti ilman, että kysyntä olisi kuitenkaan vastaavasti kasvanut. Tämän seurauksena tuotantokapasiteetin käyttöaste nousi vuoden 1977 60 prosentista vuoden 1983 90 prosenttiin. Kukin kyseisenä ajankohtana yhteisössä toimineista tuottajista myi tuotetta kaikissa tai lähes kaikissa jäsenvaltioissa.
- 6 Anic kuuluu vuonna 1977 markkinoille tavaraa toimittaneisiin tuottajiin. Sen asema Länsi-Euroopan markkinoilla vastasi keskikokoisen tuottajan asemaa, ja sen markkinaosuus oli noin 2,7 ja 4,2 prosentin välillä. Keväällä 1983 Anic poistui markkinoilta luovutettuaan Montelle vuoden 1982 lokakuun lopussa polypropeenituotantonsa. Tältä osin Anic väitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että toisen italialaisen tuottajan, SIR:n tuotantolaitokset siirrettiin ensin 9.12.1981 SIL-nimiselle yhtiölle, jonka osakepääoman Anic omisti kokonaisuudessaan; tämän jälkeen kesäkuussa 1982 SIL:n osakkeet siirrettiin valtuutuksen nojalla (girate per procura) Enoxy Chimicalle; lopulta 31.12.1982 osakkeet siirrettiin tälle yhtiölle, minkä seurauksena koko Italian polypropeenimarkkinat olivat Monten hallussa.
- 7 Komissio esitti useissa alan yrityksissä samanaikaisesti tehtyjen tutkimusten perusteella useille polypropeenin tuottajille 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204) 11 artiklan nojalla tietojensaantipyynnöitä. Valituksenalaisen tuomion 6 kohdasta ilmenee, että saatujen tietojen perusteella komissio päätteli, että kyseiset tuottajat olivat vuosien 1977 ja 1983 välisenä aikana rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa (josta

on tullut EY 81 artikla) siten, että ne olivat hinta-aloitteilla säännöllisesti vahvistaneet hintatavoitteet ja kehittäneet vuosittaisen myynnin valvontajärjestelmän jakaakseen käytettävissä olevat markkinat sovittujen tonnien tai prosenttimäärien perusteella. Tämä johti siihen, että komissio aloitti asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdassa säädetyn menettelyn ja lähetti useille yrityksille, joiden joukossa Anic ei ollut, kirjalliset väitetiedoksiannot. Valituksenalaisen tuomion 8 kohdan mukaan näiden yritysten väitetiedoksiantoihin antamista kirjallisista vastauksista saatujen tietojen perusteella komissio päätti laajentaa menettelyä koskemaan Anicia ja Rhône-Poulenc SA:ta ja lähetti niille samankaltaiset väitetiedoksiannot kuin muille yrityksille oli toimitettu.

- 8 Menettelyn päätteeksi komissio teki polypropeenipäätöksen, jossa se totesi, että Anic oli rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla muiden yritysten kanssa Anicin osalta noin marraskuusta 1977 vuoden 1982 loppuun tai vuoden 1983 alkuun saakka vuoden 1977 puolivälissä aloitettuun sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla polypropeeniä yhteismarkkinoille toimittavat tuottajat
- ottivat toisiinsa yhteyttä ja tapasivat toisiaan säännöllisesti (vuoden 1981 alusta lähtien kahdesti kuukaudessa) salaisissa kokouksissa keskustellakseen kauppapolitiikastaan ja tehdäkseen siitä päätöksiä;
 - asettivat aika ajoin tuotteelle "tavoite"- (tai vähimmäis)myyntihintoja yhteisön jokaisen jäsenvaltion osalta;
 - sopivat erilaisista toimenpiteistä, joilla oli tarkoitus yksinkertaistaa tällaisten tavoitehintojen käyttöönottoa, kuten (lähinnä) väliaikaisista tuotannonrajoituksista, tavarantoimituksia koskevien yksityiskohtaisten tietojen vaihdosta, paikallisten kokousten järjestämisestä ja vuoden 1982 loppupuolelta alkaen seurantajärjestelmästä, jolla oli tarkoitus korottaa hintoja tiettyjen asiakkaiden osalta;

- korottivat samanaikaisesti hintoja edellä mainittujen tavoitteiden täytöntöönpanemiseksi;
 - jakoivat markkinat keskenään antamalla kullekin tuottajalle vuosittaisen myyntitavoitteen tai ”kiintiön” (vuosina 1979, 1980 ja ainakin osan vuotta 1983) tai koko vuotta koskevan lopullisen sopimuksen puuttuessa vaatimalla tuottajia rajoittamaan kuukausittaisia myyntejään jonkin aikaisemman ajanjakson myynnin mukaisiksi (vuosina 1981 ja 1982) (polypropeenipäätöksen 1 artikla).
- 9 Tämän jälkeen komissio määräsi kyseiset eri yritykset lopettamaan välittömästi nämä lainvastaisuudet ja pidättymään tulevaisuudessa kaikista sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla voisi olla samanlainen tai samankaltainen tarkoitus tai vaikutus. Komissio määräsi ne lopettamaan myös kaikki yleensä liikesalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja koskevat tietojenvaihtojärjestelyt ja huolehtimaan siitä, että kaikkia yleisiä tietoja koskevia tietojenvaihtojärjestelyjä (kuten Fides) hallinnoidaan niin, että sellaisia tietoja, joiden perusteella voidaan yksilöidä useiden määrättyjen tuottajien käyttäytyminen, ei vaihdeta (polypropeenipäätöksen 2 artikla).
 - 10 Anicille määrättiin 750 000 ecun eli 1 103 692 500 ITL:n suuruinen sakko (polypropeenipäätöksen 3 artikla).
 - 11 Anic nosti 31.7.1986 tästä päätöksestä kumoamiskanteen yhteisöjen tuomioistuimessa, joka siirsi 15.11.1989 antamallaan määräyksellä asian Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamisesta 24 päivänä lokakuuta 1988 tehdyn neuvoston päätöksen 88/591/EHTY, ETY, Euratom (EYVL L 319, s. 1) nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi.
 - 12 Anic vaati ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa polypropeenipäätöksen kumoamista kokonaan tai osittain siltä osin se on osoitettu sille, toissijaisesti sille

asetetun sakon määrän alentamista ja joka tapauksessa komission velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

- 13 Komissio vaati kanteen hylkäämistä ja Anicin velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 14 DSM NV:n väliintulohakemus jätettiin tutkimatta yhteisöjen tuomioistuimen 30.9.1992 antamalla määräyksellä, ja tämä yhtiö velvoitettiin vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Valituksenalainen tuomio

Kilpailusääntöjen rikkomisen osoittaminen — Tosiseikaston määrittäminen

Säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmä

- 15 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmän osalta valituksenalaisen tuomion 69 kohdassa ensinnäkin, että marraskuusta 1977 vuoden 1978 loppuun tai vuoden 1979 alkuun kuluneen ajanjakson aikana komission ainoana näyttönä Anicin osallistumisesta kokouksiin oli tämän tietojensaantipyyntöön antama vastaus, jossa Anic arvioi, että sen osallistuminen alkoi pian kyseisten tapaamisten alun jälkeen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 70 kohdassa, ettei tätä vastausta voitu pitää selvänä tunnustuksena siitä, että Anic olisi osallistunut kokouksiin marraskuusta 1977 alkaen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 71 ja 72 kohdassa, että komissio oli itse pitänyt asiaa epäselvänä Anicille osoittamassaan erityisessä väitetiedoksiannossa, yleisessä väitetiedok-

siannossa sekä polypropeenipäätöksessä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli 73 kohdassa, ettei komissio ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Anic olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua.

- 16 Vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta vuoden 1982 loppuun tai vuoden 1983 alkuun jatkuneen ajanjakson osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 87 kohdassa, että komissio oli esittänyt Anicin ja ICI:n tietojensaantipyynnön antamien vastausten perusteella riittävää selvitystä siitä, että Anic oli osallistunut säännöllisesti järjestettyihin polypropeenin tuottajien kokouksiin vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta alkaen säännöllisesti. Tuomion 88 ja 89 kohdasta ilmenee tämän osallistumisen alkamisen osalta, että ICI:n vastauksessa, joka on tältä osin vahvistettu Anicin toimittamalla kirjelmällä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, Anic luokitellaan ”johtajien” ja ”asiantuntijoiden” kokousten säännölliseksi osallistujaksi kyseisestä ajankohdasta lähtien. Osallistumisen loppumisen osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 90 kohdassa, että komissio oli myöntänyt polypropeenipäätöksessä asian jääneen epäselväksi ja todennut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmissä, ettei Anicin osallistuminen kokouksiin ollut enää toukokuusta 1982 lähtien säännöllistä. Komissio myönsi istunnossa, ettei Anic enää syyskuussa 1982 todellisuudessa osallistunut kokouksiin. Tuomion 91 ja 94 kohdan mukaan 13.5.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta ilmeni lisäksi, että tässä kokouksessa oli todettu, ettei Anic enää osallistu. Poikkeuksena on pöytäkirjan perusteella 9.6.1982 pidetty kokous, kun taas Anicin tietojensaantipyynnön antamassaan vastauksessa ilmoittama tieto osallistumisestaan 6.10.1982 pidettyyn kokoukseen on virheellinen.
- 17 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 96 kohdassa, että komissio oli voinut perustellusti katsoa ICI:n tietojensaantipyynnön antamassa vastauksessa esittämien seikkojen perusteella, jotka oli vahvistettu useilla kokouspöytäkirjoilla, että näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa vahvistaa hintatavoitteet ja myyntimäärät. Valituksenalaisen tuomion 98 kohdan mukaan komissio saattoi niin ikään perustellusti päätellä ”johtajien” ja ”asiantuntijoiden” kokousten säännönmukaisuutta koskevasta ICI:n vastauksesta sekä kokousten luonteesta ja tarkoituksesta, että ne olivat osa säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmää. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä

99 kohdassa, että Anicin osallistumisen passiivisuudesta esitetyn väitteen osoitti vääräksi muun muassa se, että se oli toimittanut tietoja kuukausittaisista myyntimääristään.

- 18 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 100 kohdassa, että komissio oli riittävässä määrin näyttänyt toteen, että Anic oli osallistunut säännöllisesti järjestettyihin polypropeenin tuottajien kokouksiin vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja vuoden 1982 puolivälin välillä säännöllisesti, että näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa hintatavoitteiden ja myyntimäärien vahvistaminen ja että ne olivat osa tiettyä järjestelmää ja ettei Anicin osallistuminen näihin kokouksiin ollut pelkästään passiivista. Komissio ei kuitenkaan ollut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyennyt esittämään riittävää selvitystä siitä, että tämä osallistuminen olisi jatkunut vuoden 1982 puolivälin jälkeen.

Hinta-aloitteet

- 19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 109 kohdassa, että polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestetyistä kokouksista pidetyt pöytäkirjat osoittivat, että näihin kokouksiin osallistuneet olivat sopineet kokouksissa polypropeenipäätöksessä mainituista hinta-aloitteista. Tuomion 110 kohdan mukaan, koska Anicin oli riittävän selvästi näytetty osallistuneen näihin kokouksiin, Anic ei voinut väittää, ettei se olisi hyväksynyt kokouksissa päätettyjä, järjestettyjä ja valvottuja hinta-aloitteita esittämättä todisteita tämän väitteensä tueksi.
- 20 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 111 kohdassa, että Anic oli esittänyt yhtäältä, että se oli osallistunut kokouksiin pelkästään passiivisesti, ja toisaalta, ettei se ollut ottanut kokousten lopputulosta huomioon määrittäessään markkinakäyttäytymistään hintojen osalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 112 kohdassa, ettei kumpikaan näistä perusteluista tukenut Anicin väitettä, jonka mukaan se ei olisi hyväksynyt kokouksissa sovittuja hinta-aloitteita. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen Anicin kokouksiin osallistumisesta tekemien toteamusten mukaan ensimmäinen perustelu ei voinut perustua tosiseikkoihin. Vaikka jälkimmäisen tukena olisi tosiseikkoja, se osoittaisi kor-

keintaan, ettei Anic ollut pannut kokousten lopputulosta täytäntöön. Tuomion 113 kohdan mukaan, vaikka komissio ei ollut saanut Anicilta peräisin olevia hintoja koskevia ohjeita ja vaikka sillä ei siten ollut todisteita siitä, että Anic olisi pannut kyseiset hinta-aloitteet täytäntöön, taikka samansuuntaisesta käyttäytymisestä, se ei todistanut mitenkään, ettei Anic olisi osallistunut näihin aloitteisiin.

- 21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 114 kohdassa, että komissio oli perustellusti päätellyt ICI:n tietojensaantipyynnön antamasta vastauksesta, että aloitteet olivat osa hintatavoitteiden vahvistamista koskevaa järjestelmää.
- 22 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 115 kohdassa, että komissio oli näyttänyt riittävällä tavalla toteen, että Anic kuului niihin tuottajiin, joiden kesken oli päästy yhteisymmärrykseen polypropeenipäätöksen 29—39 kohdassa mainituista hinta-aloitteista, ja että hinta-aloitteet olivat osa järjestelmää. Koska komissio ei kuitenkaan ollut esittänyt riittävää selvitystä Anicin osallistumisesta säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin vuoden 1982 jälkimmäisen puoliskon aikana, komissio ei ollut näyttänyt riittävällä tavalla toteen, että Anic olisi osallistunut kyseisen päätöksen 40—46 kohdassa mainittuun hinta-aloitteeseen.

Toimenpiteet, joilla pyrittiin helpottamaan hinta-aloitteiden täytäntöönpanoa

- 23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 121 kohdassa, että polypropeenipäätöstä oli tulkittava siten, että siinä katsottiin kunkin tuottajan eri ajan-kohtina kokousten aikana hyväksyneen muiden tuottajien kanssa toimenpiteet, joilla pyrittiin luomaan suotuisat edellytykset hinnankorotukselle, muun muassa vähentämällä keinotekoisesti polypropeenin tarjontaa, ja joiden täytäntöönpano jaettiin yhteisestä sopimuksesta eri tuottajien kesken niiden erityisen tilanteen perusteella. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti 122 kohdassa, ettei komissio ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Anic olisi osallistunut

kokouksiin, joissa näistä toimenpiteistä sovittiin, eikä se siis ollut esittänyt myöskään riittävää selvitystä siitä, että Anic olisi hyväksynyt ne.

- 24 Tuomion 123 kohdan mukaan tästä seuraa ensinnäkin, ettei Anicin osallistumisesta seurantajärjestelmään ollut esitetty riittävää selvitystä. Vaikka komissio esitti vastineessaan, ettei se ollut koskaan katsonut Anicin olevan tältä osin vastuussa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei polypropeenipäätöksestä eikä myöskään väitetiedoksiannosta ilmennyt, että Anicin vastaisia väitteitä olisi hyväksytty tällä tavoin rajoitetusti. Toiseksi, 124 kohdan mukaan myöskään Anicin osallistumista tuotantoa rajoittaviin toimenpiteisiin ei ollut näytetty riittävällä tavalla toteen.
- 25 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 127 kohdassa, ettei komissio ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Anic kuuluisi niihin polypropeenin tuottajiin, joiden välillä oli päästy yhteisymmärrykseen hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitetuista toimenpiteistä, siltä osin kuin päätöksessä katsottiin sen osallistuneen niihin.

Myyntitavoitteet ja kiintiöt

- 26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti aluksi 147 kohdassa, että Anic oli osallistunut säännöllisesti vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta vuoden 1982 puoliväliin saakka polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, joiden aikana keskusteltiin eri tuottajien myyntimääristä ja vaihdettiin tältä osin tietoja.
- 27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi 148 kohdassa esiin, että kokouksiin osallistumisen lisäksi Anicin nimi mainittiin polypropeenin tuottajilta löytyneissä taulukoissa, joiden sisällöstä ilmeni selvästi, että ne oli tarkoitettu myyntimääriä koskevien tavoitteiden määrittämiseen. Komissiolla oli siis perusteltu syy katsoa, että näiden taulukoiden, jotka oli täytynyt laatia tuottajilta peräisin olevien tie-

tojen eikä Fides-järjestelmän tilastojen perusteella, sisältö oli saatu Anicia koskevilta osin tältä itseltään kokousten yhteydessä.

- 28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 149 kohdassa, että komission esittämissä vuosia 1979 ja 1980 koskevilla eri asiakirjoissa käytetyn terminologian perusteella voitiin päätellä, että tuottajien välillä oli päästy yhteisymmärrykseen.
- 29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 150 kohdassa erityisesti vuoden 1979 osalta, että 26. ja 27.9.1979 pidetyn kokouksen pöytäkirja sekä ICI:n tiloista saatu "Producer's Sales to West Europe" -taulukko osoittivat, että alun perin vuodeksi 1979 suunniteltua järjestelmää oli tiukennettava vuoden kolmen viimeisen kuukauden osalta.
- 30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 151 kohdassa, että koko vuotta 1980 koskevien myyntimäärien tavoitteiden vahvistaminen ilmeni 26.2.1980 päivätystä Atochem SA:sta löydetystä taulukosta sekä tammikuussa 1981 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista, joista oli vahvistuksena 8.10.1981 päivätty taulukko, jossa verrattiin eri tuottajien nimellistä tuotantokapasiteettia vuoden 1980 kiintiöön.
- 31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 152—157 kohdassa, että tuottajien oli väitetty vuonna 1981 osallistuneen neuvotteluihin, joissa oli tarkoitus sopia kiintiöistä, ilmoittaneen "pyrkimyksistään", sopineen väliaikaisena toimenpiteenä alentavansa kuukausittaista myyntiään helmi- ja maaliskuussa 1981 1/12:aan vuoden 1980 osalta sovitusta 85 prosenttiin "tavoitteesta", osoittaneen jokaiselle loppuvuodeksi teoriassa edellisen vuoden kiintiön, ilmoittaneen joka kuukausi kokouksissa toteutuneen myynnin ja lisäksi tarkistaneen, vastasiko toteutunut myynti teoriassa määrättyä kiintiötä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyseisten neuvottelujen olemassaolo ja "pyrkimysten" ilmoittaminen oli selvitetty erilaisilla todisteilla, kuten taulukoilla ja ICI:n sisäisellä muistiolla; väliaikaisten toimenpiteiden toteuttaminen helmi- ja maaliskuussa

kuussa 1981 ilmeni tammikuussa 1981 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista; sen, että tuottajat osoittivat itselleen loppuvuodeksi teoriassa edellisen vuoden kiintiön ja valvoivat kiintiön noudattamista vaihtamalla keskenään kuukausittain myyntilukunsa, osoittivat 20.12.1981 päivätty taulukko, ICI:stä löytynyt päiväämätön taulukko, jonka otsikkona oli ”Scarti per societa”, ja niin ikään ICI:stä löytynyt päiväämätön taulukko. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Anicin osallistuminen näihin eri toimintoihin ilmeni siitä, että se osallistui kokouksiin, joissa nämä toimet toteutettiin, ja siitä, että sen nimi mainittiin edellä mainituissa eri asiakirjoissa.

- 32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 158—160 kohdassa, että tuottajien väitettiin vuonna 1982 osallistuneen neuvotteluihin, joissa oli tarkoitus sopia kiintiöistä, ilmoittaneen myyntimääriä koskevista ”pyrkimyksistään”, lopullisen sopimuksen puuttuessa ilmoittaneen ensimmäisen vuosipuoliskon aikana kuukausittaiset myyntilukunsa vertaamalla niitä edellisenä vuonna toteutuneeseen prosenttimäärään ja jälkimmäisen vuosipuoliskon aikana yrittäneen rajoittaa kuukausittaista myyntiään vuoden ensimmäisen puoliskon aikana toteutuneeseen prosenttiosuuteen kokonaismarkkinoista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyseisten neuvottelujen olemassaolo ja ”pyrkimysten” ilmoittaminen oli näytetty toteen asiakirjalla, jonka otsikkona oli ”Scheme for discussions 'quota system 1982'”, ICI:n muistiolla, jonka otsikkona oli ”Polypropylene 1982, Guidelines”, 17.2.1982 päivätyllä taulukolla ja italiaksi laaditulla taulukolla, jossa oli monitahoinen ehdotus; ensimmäisen vuosipuoliskon osalta toteutetut toimenpiteet oli näytetty toteen 13.5.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjalla; näiden toimenpiteiden täytäntöönpanosta olivat osoituksena 9.6., 20. ja 21.7. ja 20.8.1982 pidettyjen kokousten pöytäkirjat.
- 33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä 161 kohdassa, että komissio oli vuoden 1981 ja vuoden 1982 ensimmäisen puoliskon osalta perustellusti päätellyt keskinäisestä valvonnasta säännöllisesti järjestettyjen kokousten aikana ja järjestelmästä, jossa kuukausittaista myyntiä rajoitettiin aikaisemman ajanjakson perusteella, että kokousten osallistujat olivat saaneet tämän järjestelmän aikaan.
- 34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 162 kohdassa, että myyntimäärien rajoittamistoimenpiteiden samanlaisen tavoitteen vuoksi — nimittäin

ylitarjonnan hintoihin aiheuttaman paineen vähentämiseksi — komissio oli voinut perustellusti päätellä, että toimenpiteet olivat osa kiintiöjärjestelmää.

- 35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 163—166 kohdassa, ettei Anicin esittämällä perusteluilla voitu osoittaa komission määrittämää tosiseikastoa vääräksi. Ensinnäkin kokouspöytäkirjat olivat ristiriidassa sen väitteen kanssa, jonka mukaan komission esittämät asiakirjat olisivat peräisin kolmansilta eivätkä perustuisi tuottajien välisiin keskusteluihin. Toiseksi, vaikka Anicin näytettäisiin käyttäneen myyntikapasiteettiaan täysimääräisesti, sen perusteella voitaisiin korkeintaan osoittaa, ettei Anic noudattanut tekemäänsä sopimusta. Kolmanneksi, Anicin ja SIR:n mainitseminen yhdessä lukuisissa asiakirjoissa ei vähentänyt näiden asiakirjojen todistusarvoa, jotka olivat kaikki myöhemmältä ajalta kuin marraskuulta 1980, jolloin ENI-niminen yhtiö, johon Anic kuului, oli saanut valtuudet SIR:n hallinnosta vastaamiseen, minkä vuoksi nämä yhtiöt eivät olleet enää kilpailijoita.
- 36 Sitä vastoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 167 ja 168 kohdassa, ettei komissio ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Anic olisi osallistunut myyntimäärien rajoittamistoimenpiteisiin vuoden 1982 jälkimmäisen puoliskon aikana, koska se oli lakannut osallistumasta kokouksiin vuoden 1982 puolivälissä ja koska myynnin kuukausittaista rajoittamista ei voitu erottaa kokouksissa jälkikäteen toteutetusta valvonnasta, joka tehtiin vertaamalla tosiasiaa toteutuneita lukuja niihin lukuihin, joiden olisi pitänyt teoriassa toteutua. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että tätä toteamusta tuki se, että pöytäkirjat 6.10. ja 2.12.1982 pidetyistä kokouksista, joiden aikana valvottiin kuukausittaisen myynnin rajoittamista, osoittivat, ettei Anic ollut osallistunut tähän valvontaan.
- 37 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä 169 ja 170 kohdassa, että Anicin väitettiin osallistuneen vuoden 1982 viimeisen neljänneksen aikana vuotta

1983 koskevan kiintiösopimuksen neuvottelemiseen ja olleen siten mukana sopimuksissa, jotka kattoivat ainakin vuoden 1983 ensimmäisen neljänneksen, vaikka se oli lakannut osallistumasta kokouksiin vuoden 1982 puolivälissä tai lopussa. Tuomion 171—174 kohdasta ilmenee, ettei Anic voinut tältä osin vedota siihen, että tällainen osallistuminen olisi epätodennäköistä sillä perusteella, että kyseisenä ajankohtana se oli poistunut polypropeenimarkkinoilta, koska komissio oli voinut päätellä Anicin tietojensaantipyynnöön antamasta vastauksesta, että se oli toiminut polypropeenimarkkinoilla huhtikuuhun 1983 saakka. Tästä seurasi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan, että oli epätodennäköistä, ettei Anic olisi välittänyt muille tuottajille vuoden 1982 lopulla toivomuksiaan vuoden 1983 ensimmäisen neljänneksen kiintiöiden vahvistamiseksi, minkä vuoksi oli tutkittava, oliko komissio esittänyt viimeksi mainitusta seikasta riittävää selvitystä.

- 38 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi tältä osin esiin 175—177 kohdassa, että komissio puolestaan oli perustanut päätelmänsä ICI:n työntekijän 28.10.1982 päivättyyn käsikirjoitettuun muistiinpanoon, jossa ilmaistiin Anicin toivomukset myyntimäärinä ja sen ehdotukset muille tuottajille osoitettavista kiintiöistä, mitä oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan pidettävä osallistumisena neuvotteluihin kiintiöiden vahvistamiseksi vuoden 1983 ensimmäiselle neljännekselle.
- 39 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 178 kohdassa, että komissio oli esittänyt riittävää selvitystä yhtäältä siitä, että Anic kuului niihin polypropeenin tuottajiin, joiden välillä oli päästy polypropeenipäätöksessä mainittuun yhteisymmärrykseen, joka oli osa kiintiöjärjestelmää, vuosia 1979 ja 1980 koskevista myyntimäärien tavoitteista sekä vuoden 1981 ja vuoden 1982 ensimmäisen puoliskon kuukausittaisten myyntien rajoittamisesta aikaisemman ajanjakson perusteella, ja toisaalta siitä, että Anic oli vuoden 1982 lokakuun lopussa ilmoittanut ICI:lle vuoden 1983 ensimmäisen neljänneksen myyntimääriä koskevat toivomuksensa. Sitä vastoin komissio ei ollut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan näyttänyt riittävällä tavalla toteen, että Anic kuuluisi niihin polypropeenin tuottajiin, jotka olivat päässeet yhteisymmärrykseen kuukausittaisen myyntinsä rajoittamisesta aikaisemman ajanjakson perusteella vuoden 1982 jälkimmäisen puoliskon aikana.

Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen

Oikeudellinen luonnehdinta

- 40 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti valituksenalaisen tuomion 196 ja 197 kohdassa, että komissio oli määritellyt jokaisen tosiseikan joko ensisijaisesti sopimukseksi tai toissijaisesti yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi 198 kohdassa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 41/69, ACF Chemiefarma vastaan komissio, 15.7.1970 antamaan tuomioon (Kok. 1970, s. 661; Kok. Ep. I, s. 455) ja yhdistetyissä asioissa 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. vastaan komissio, 29.10.1980 antamaan tuomioon (Kok. 1980, s. 3125) ja totesi, että jotta kysymyksessä olisi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää että kyseiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla määrättyllä tavalla. Komissiolla oli siten perusteltu syy pitää sopimuksina Anicin ja muiden tuottajien välistä yhteisymmärrystä hinta-aloitteista, vuosien 1979 ja 1980 myyntitavoitteista sekä kuukausittaisen myynnin rajoittamista aikaisempaan ajanjaksoon nähden vuonna 1981 ja vuoden 1982 ensimmäisen puoliskon aikana.
- 41 Määritelläkseen yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi 199 kohdassa yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. vastaan komissio, 16.12.1975 antamaan tuomioon (Kok. 1975, s. 1663). Esillä olevasta asiasta se totesi 200 kohdassa, että Anic oli osallistunut kokouksiin, joiden tarkoituksena oli hintatavoitteiden ja myyntimäärien vahvistaminen ja joissa vaihdettiin tältä osin kilpailijoiden kesken tietoja, ja että se oli siten osallistunut yhteistoimintaan, jolla pyrittiin vaikuttamaan tuottajien markkinakäyttäytymiseen ja paljastamaan kunkin niistä suunnittelema markkinakäyttäytyminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 201 kohdassa, että Anic oli paitsi pyrkinyt etukäteen poistamaan kilpailijoidensa tulevaa markkinakäyttäytymistä koskevan epävarmuuden, se oli myös väistämättä ottanut joko suoraan tai välillisesti huomioon näiden kokousten aikana saadut tiedot määrittäessään markkinoilla seuraamaansa politiikkaa. Samalla tavoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Anicin kilpailijat olivat väistämättä ottaneet joko suoraan tai välillisesti huomioon siinä politiikassa, jota ne aikoivat noudattaa, Anicin niille paljastamat tiedot päätetystä tai suun-

nitteilla olevasta omasta markkinakäyttäytymisestään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 202 kohdassa, että komissio oli perustellusti voinut pitää säännöllisesti järjestettyjä kokouksia, joihin Anic oli osallistunut vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta vuoden 1982 puoliväliin asti, sekä Anicin vuoden 1982 lokakuun lopussa antamaa ilmoitusta ICI:lle vuoden 1983 ensimmäisen neljänneksen myyntimääriä koskevista toivomuksistaan toissijaisesti niiden tarkoituksen vuoksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina yhdenmukaistettuina menettelytapoina.

- 42 Todettuaan 203 kohdassa polypropeenipäätöksen 1 artiklassa ”sopimukseksi ja yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi” määritellyn yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, että esillä olevassa asiassa kyseessä olevat erilaiset yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimukset olivat niiden samanlaisen tarkoituksen perusteella osa säännöllisesti järjestettyjen kokousten sekä hintatavoitteiden ja kiintiöiden vahvistamista koskevia järjestelmiä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti 204 kohdassa, että nämä järjestelmät olivat puolestaan osa niitä toimenpiteitä, joita kyseiset yritykset toteuttivat pyrkiessään yhteen ainoaan taloudelliseen päämäärään eli polypropeenimarkkinoiden tavanomaisen hintakehityksen vääristämiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan olisi siten keinotekoista jakaa tämä jatkuva käyttäytyminen, jolla oli yksi ainoa päämäärä, pitämällä sitä useina erillisinä kilpailusääntöjen rikkomisina. Anic oli nimittäin osallistunut useiden vuosien aikana sellaisten järjestelmien kokonaisuuteen, jotka muodostivat sekä lainvastaisina sopimuksina että yhdenmukaistettuina menettelytapoina asteittain ilmenneen yhden kilpailusääntöjen rikkomisen.
- 43 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 205 kohdassa, että komissiolla oli oikeus pitää tätä yhtä kilpailusääntöjen rikkomista ”sopimuksena ja yhdenmukaistettuna menettelytapana”, koska tämä rikkominen sisälsi samalla sekä ”sopimuksina” että ”yhdenmukaistettuina menettelytapoina” pidettäviä seikkoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan, kun otetaan huomioon kyseessä oleva monitahoinen kilpailusääntöjen rikkominen, komission polypropeenipäätöksen 1 artiklassa esittämää kaksiosaista määrittelyä ei ole ymmärrettävä siten, että samanaikaisesti ja kumulatiivisesti edellytettäisiin näyttöä siitä, että kullakin näistä tosiseikoista olisi sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan tunnusmerkit, vaan sillä on pikemminkin ymmärrettävä tarkoitettavan monitahoista kokonaisuutta, johon sisältyy tosiseikkoja, joista joitakin on pidettävä sopimuksina ja toisia yhdenmukaistettuina menettelytapoina perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, kun

kyseisessä määräyksessä ei ole erityistä määritelmää tällaiselle monitahoiselle kilpailusääntöjen rikkomiselle. Komissio oli 206 kohdan mukaan näyttänyt toteen Anicin osalta kaikki kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen tunnusmerkit koko siltä ajalta, jona Anic osallistui säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmään, eikä se siten ollut katsonut muiden tuottajien käyttäytymisen olevan Anicin vastuulla.

Kilpailua rajoittava vaikutus

- 44 Anicin väitteiden osalta, joilla se pyrki osoittamaan, ettei sen osallistumisella polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin olisi kilpailua rajoittavaa tarkoitusta tai vaikutusta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti 215 kohdassa, että näiden kokousten tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen yhteismarkkinoilla erityisesti hintoja ja myyntimääriä koskevien tavoitteiden vahvistamisella, minkä vuoksi Anic ei osallistunut näihin kokouksiin ilman perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailua rajoittavaa tarkoitusta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi lisäksi 216 kohdassa, ettei asiassa ollut selvítettävä, saattoiko juuri Anicin käyttäytymisen rajoittaa kilpailua, vaan oli tutkittava, saattoiko sillä kilpailusääntöjen rikkomisella, johon se oli osallistunut yhdessä muiden kanssa, rajoittaa tätä kilpailua. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin, että kyseiset yritykset edustivat markkinoita lähes kokonaisuudessaan, mikä viittasi selvästi siihen, että niiden yhdessä toteuttama kilpailusääntöjen rikkominen oli voinut rajoittaa kilpailua.

Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- 45 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 223 kohdassa, että komissiolla ei ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan perusteella velvollisuutta osoittaa, että Anicin osallistumisella sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan olisi ollut tuntuva vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaan ainoastaan, että sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat olivat voineet vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi edellä mainitussa asiassa Van Landewyck ym. vastaan komissio annettuun tuomioon ja totesi, että esillä olevassa asiassa kyseessä olevat kilpailunrajoitukset saattoivat vääristää kaupan virtauksia siitä, mihin ne olisivat suuntautuneet ilman rajoituksia. Anic ei voinut 224 kohdan

mukaan vedota pieneen kokoonsa markkinoilla, koska se, että se oli rikkonut kilpailusääntöjä yhdessä muiden kanssa, saattoi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 225 kohdassa, että komissio oli esittänyt riittävää selvitystä siitä, että kilpailusääntöjen rikkominen, johon Anic oli osallistunut, saattoi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ilman, että komission olisi ollut tarpeen osoittaa, että juuri Anicin osallistuminen olisi vaikuttanut jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

- 46 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli edellä esitetystä 227 kohdassa ensinnäkin, että koska komissio ei ollut näyttänyt riittävällä tavalla toteen Anicia vastaan määrittämäänsä tosiseikastoa ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua eikä myöskään vuoden 1982 lokakuun jälkeiseltä ajalta, polypropeenipäätöksen 1 artikla oli kumottava siltä osin kuin siinä todettiin Anicin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen näinä ajankohtina. Toiseksi, koska komission Anicia vastaan määrittämiä tosiseikkoja vuoden 1982 puolivälin jälkeiseltä ajalta ei ollut myöskään näytetty riittävällä tavalla toteen siltä osin kuin ne koskivat Anicin osallistumista polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmään, hinta-aloitteisiin sekä kuukausittaisen myynnin rajoittamiseen aikaisempaan ajanjaksoon nähden, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että kyseisen päätöksen 1 artikla oli kumottava siltä osin kuin siinä vahvistettiin tämä osallistuminen. Kolmanneksi, koska myöskään hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä koskevia komission Anicia vastaan määrittämiä tosiseikkoja ei ollut näytetty riittävällä tavalla toteen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että polypropeenipäätöksen 1 artikla oli kumottava siltä osin kuin Anicin todettiin osallistuneen näihin toimenpiteisiin. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että Anicin väitteet, jotka koskivat komission tässä samassa päätöksessä suorittamaa tosiseikaston määrittämistä ja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamista, oli hylättävä.

Anicin vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta

- 47 Lausueessaan Anicin väitteestä, joka koski rikkomisesta vastuuseen joutumista ja jonka mukaan komission olisi pitänyt katsoa muiden italialaisten tuottajien, joiden kanssa Anic oli ollut rakennemuutosten seurauksena yhteistyössä, eli Monten ja SIR:n olevan vastuussa osasta rikkomisesta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti ensinnäkin 235 ja 236 kohdassa, että perustamissopi-

muksen 85 artiklan 1 kohta on osoitettu sellaisille taloudellisille yksiköille, jotka muodostuvat joukosta aineellisia ja inhimillisiä tekijöitä, ja että kun tällaisen rikkomisen on todettu tapahtuneen, on määritettävä se luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka oli rikkomisajankohtana vastuussa yrityksen toiminnasta.

48 Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 237 kohdassa, että jos yrityksen toiminnasta vastaava henkilö on oikeudellisesti lakannut olemasta, on ensinnäkin yksilöitävä ne aineelliset ja inhimilliset tekijät, jotka ovat osana rikkomista, ja toiseksi henkilö, jolle vastuu toiminnasta on siirtynyt, jotta vältettäisiin se, että toiminnasta rikkomisajankohtana vastuullisen oikeushenkilön olemassaolon päättyminen vuoksi yritys ei voisi vastata rikkomisesta.

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti 238—242 kohdassa, että Anicin tapauksessa yrityksen toiminnasta rikkomisajankohtana vastuullinen oikeushenkilö oli olemassa komission päätöksen tekemiseen asti ja että komissio oli perustellusti katsonut sen olevan rikkomisesta vastuussa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi, että Saga Petrokjemin tapaus, johon Anic vetosi, oli erilainen, koska tämä oikeushenkilö oli lakannut olemasta sulaututtuaan Statoiliin. Sen väitteen osalta, että Anicin olisi katsottu vastaavan SIR:n toteuttamista toimista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti, että Anicin osalta rikkominen oli todettu pelkästään sen oman toiminnan perusteella ja että komissio oli todennut, että SIR:ää olisi ollut pidettävä itse vastuullisena sen mahdollisesti toteuttamasta rikkomisesta, mutta tarkoituksenmukaisuussyistä komissio ei ollut aloittanut menettelyä tätä yritystä vastaan.

Sakon määrä

50 Todettuaan pitävänsä kilpailusääntöjen rikkomisen kestoja lyhyempänä kuin komissio ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 259—261 kohdassa, että sakon määrää oli tällä perusteella alennettava.

- 51 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 264 ja 265 kohdassa, että komissio oli selvittänyt oikein Anicin osuuden kilpailusääntöjen rikkomisessa sen siihen osallistumisen aikana ja ottanut tämän osuuden perustellusti huomioon sakon määrää laskiessaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä, että määritetyt tosiseikat — erityisesti hintatavoitteiden ja myyntimäärien vahvistaminen — osoittivat tekojen vakavuus huomioon ottaen, että Anic ei ollut toiminut varomattomasti eikä edes tuottamuksellisesti vaan tahallisesti.
- 52 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 269—275 kohdassa lausuaan Anicin väitteestä, jonka mukaan komissio ei ollut ottanut asianmukaisesti huomioon sen kokoja markkinoilla sakon suuruutta määrittäessään, että komissio oli yhtäältä määritellyt sellaiset kriteerit polypropeenipäätöksen adressaateina oleville yrityksille asetettavien sakkojen yleisen tason vahvistamiseksi (päätöksen 108 kohta), joiden vuoksi määrättyjen sakkojen yleinen taso oli täysin perusteltua, ja toisaalta määritellyt merkitykselliset ja riittävät kriteerit, jotta kullekin näistä yrityksistä määrätty sakot vahvistettaisiin tasapuolisesti (kyseisen päätöksen 109 kohta). Näiden viimeksi mainittujen kriteerien osalta, joita oli pidettävä merkityksellisinä ja riittävinä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että määrittäessään kullekin yritykselle määrättävän sakon määrää komissio oli viitannut niiden kokoon yhteisön polypropeenimarkkinoilla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan se, ettei komissio ollut maininnut polypropeenipäätöksessä tältä osin huomioon otettuja lukuja, ei ollut tehnyt päätöstä lainvastaiseksi, koska komissio oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä käsittelyssä esittänyt asianmukaiset luvut, joiden oikeellisuutta Anic ei ollut kiistänyt. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tästä seurasi, että laskiessaan sakon määrää komissio oli ottanut asianmukaisesti huomioon Anicin koon yhteisön polypropeenimarkkinoilla.
- 53 Anicin väitettyä, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset ja etenkin Anicin sekä hintoihin että myyntimääriin liittyvä tosiasiallinen markkinakäyttäytyminen, joka olisi voitu selittää kaikesta sopimukseen tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin osallistumisesta riippumatta, tai toissijaisesti katsoa, että sen mahdollisella osallistumisella ei ollut vaikutuksia kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti 279 kohdassa, että komissio oli erottanut kahdenlaiset vaikutukset: yhtäältä tuottajien myyntitoimistoilleen osoittamat hintoja koskevat ohjeet ja toisaalta eri asiakkailta laskutettujen hintojen muutoksen. Tuomion 280 kohdan mukaan komissio oli esittänyt riittävää selvitystä

ensiksi mainituista vaikutuksista eri tuottajien antamien useiden hintoja koskevien ohjeiden perusteella. Jälkimmäisten vaikutusten osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 281 kohdassa, että polypropeenipäätöksestä ilmeni komission ottaneen seuraamuksia lieventääkseen huomioon, että hintaaloitteilla ei ollut yleisesti saavutettu täysin niiden tavoitteita ja ettei ollut olemassa sellaista pakotetta, jolla kiintiöiden tai muiden järjestelyiden noudattaminen voitaisiin varmistaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 282 ja 283 kohdassa, että komissio oli aivan oikein ottanut täysin huomioon ensiksi mainitun kaltaiset vaikutukset ja ottanut jälkimmäisten vaikutusten vähäisyyden huomioon siinä määrin, että Anic ei kyennyt osoittamaan sitä riittämättömäksi, ja huomautti jo hylänneensä Anicin väitteet, jotka koskivat sen pientä kokoa markkinoilla.

- 54 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 290 kohdassa, että komissio oli ottanut huomioon sen, että polypropeeniteollisuudessa toimineille yrityksille oli pitkän ajan kuluessa aiheutunut huomattavia tappioita ja että tästä syystä komissio oli ottanut huomioon myös alan epäsuotuisat taloudelliset olosuhteet määrittäessään sakkojen yleistä tasoa. Lisäksi 291 kohdan mukaan se, että komissio oli aiemmissa tapauksissa päättänyt ottaa kyseisen taloudellisen alan kriisitilanteen huomioon, ei velvoittanut komissiota ottamaan tällaista tilannetta samalla tavoin huomioon nyt esillä olevassa tapauksessa.
- 55 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi vielä 295 kohdassa esiin, että se, ettei kilpailusääntöjä ollut rikottu aikaisemmin, ei voinut olla lieventävä asianhaara, ja totesi 299 kohdassa, että komissio oli pitänyt rikkomisen asianmukaista oikeudellista luonnehdintaa lähtökohtanaan laskiessaan Anicille määrättävää sakkoa.
- 56 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi johtopäätöksensä 301 kohdassa, että Anicille asetettu sakko oli oikeassa suhteessa sen yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen, mutta sakon määrää oli alennettava rikkomisen lyhyemmän keston vuoksi. Ensinnäkin 302 kohdan mukaan rikkomisen kesto oli lyhennetty 14 kuukaudella 62:sta eli ajanjaksolla noin marraskuusta 1977 vuoden 1978 loppuun tai vuoden 1979 alkuun. Komissio oli kuitenkin jo sakkojen määrää määrittäessään ottanut huomioon, että rikkomisen soveltamismekanismi alkoi toimia kokonaisuudessaan vasta vuoden 1979 alussa. Toiseksi, 303 kohdan mukaan rikkomisen kesto oli lyhennetty kahdella kuukaudella eli

lokakuun 1982 lopusta vuoden 1982 loppuun tai vuoden 1983 alkuun jatku-
neella ajanjaksolla, jonka aikana rikkominen oli erityisen vakavaa. Kolmanneksi,
304 kohdan mukaan komissio ei ollut vuoden 1982 puolivälin jälkeen osoittanut
Anicin osallistuneen rikkomisen yhteenkään osa-alueeseen, lukuun ottamatta
Anicin lokakuun 1982 lopussa ICI:lle ilmoittamia toivomuksia vuoden 1983
ensimmäisen neljänneksen myyntimääristä. Neljänneksi 305 kohdan mukaan
komissio ei ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Anic olisi osallistunut
hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toimenpitei-
siin. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että sakon mää-
rää oli alennettava 40 prosenttia.

57 Näissä olosuhteissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi seuraavan
tuomiolauselman:

1) Kumotaan polypropeenipäätöksen 1 artikla, niiltä osin kuin siinä todetaan
Anicin osallistuneen

— rikkomiseen ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua ja loka-
kuun 1982 lopun jälkeen;

— polypropeenin tuottajien säännöllisten kokousten järjestelmään, hinta-
aloitteisiin sekä kuukausittaisen myynnin rajoittamiseen aiemman ajan-
jakson mukaisesti vuoden 1982 puolivälin jälkeen;

— hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toi-
menpiteisiin.

- 2) Anicille päätöksen 3 artiklassa määrätyn sakon määräksi vahvistetaan 450 000 ecua eli 662 215 500 ITL.

- 3) Kanne hylätään muilta osin.

- 4) Asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Valitus

- 58 Komissio vaatii valituksessaan, että yhteisöjen tuomioistuin
- kumoaa valituksenalaisen tuomion palauttamatta sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen tuomiolauselman 1 kohdan toisessa ja kolmannessa luetelmakohdassa tarkoitetuilta osin;

 - vahvistaa sakon suuruudeksi 562 500 ecua;

 - jättää tutkimatta Anicin vaatimukset polypropeenipäätöksen kumoamisesta;

 - hylkää kokonaisuudessaan Anicin valituksenalaisesta tuomiosta esittämät valitusperusteet;

— velvoittaa Anicin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

59 Anic vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää kokonaisuudessaan komission valituksenalaisesta tuomiosta tekemän valituksen;

— kumoo valituksenalaisen tuomion puutteellisten ja ristiriitaisten perustelujen vuoksi sekä virheellisen lain soveltamisen vuoksi siltä osin kuin siinä on vahvistettu Anicin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen päättämispäivä, vahvistaa täksi ajankohdaksi kesäkuun 1982 eikä lokakuuta 1982 ja kumottuaan polypropeenipäätöksen 1 artiklan vastaavan kohdan alentaa Anicille asetetun sakon määrää tai palauttaa asian tässä tarkoituksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen;

— kumoo valituksenalaisen tuomion puutteellisten ja ristiriitaisten perustelujen vuoksi sekä virheellisen lain soveltamisen vuoksi siltä osin kuin siinä on sovellettu vastuuta, kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista, sen oikeudellista luonnehdintaa ja vakavuutta koskevia periaatteita sekä arvioi uudelleen Anicille asetetun sakon määrittämisessä tarpeellisia selvityksiä ja kriteerejä ja kumottuaan polypropeenipäätöksen 3 artiklan vastaavan kohdan alentaa asianmukaisesti tämän sakon määrää tai vaihtoehtoisesti palauttaa asian tässä tarkoituksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen;

— velvoittaa komission korvaamaan sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa että nyt käsiteltävästä valituksesta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

- 60 Anic vaatii lisäksi, että yhteisöjen tuomioistuin toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet sen selvittämiseksi, onko polypropeenipäätös tehty säädettyjä menettelyjä noudattaen, ja mikäli näin ei ole, toteaa päätöksen mitättömäksi tai kumoaa sen Anicin osalta.
- 61 Komissio vetoaa valituksensa tueksi yhteisön oikeuden rikkomista koskevaan kahteen valitusperusteeseen, jotka liittyvät yhtäältä polypropeenipäätöksen virheelliseen tulkintaan ja toisaalta valituksenalaisen tuomion perustelujen ja tuomiolauselman väliseen ristiriitaan. Nämä virheet ovat komission mukaan johtaneet myös siihen, että sakon suuruus on määritetty virheellisesti.
- 62 Anic vetoaa vastavalituksensa tueksi yhteisön oikeuden rikkomista koskevaan valitusperusteeseen, joka perustuu valituksenalaisen tuomion perustelujen puutteellisuuteen ja ristiriitaisuuteen sekä lain virheelliseen soveltamiseen ja joka koskee ensinnäkin polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyn virheitä, toiseksi yrityskohtaisen vastuun periaatteen loukkaamista, kolmanneksi kilpailusääntöjen rikkomisen virheellistä toteamista, neljänneksi sen virheellistä oikeudellista luonnehdintaa, viidenneksi virheellisesti vastuuseen joutumista, kuudenneksi rikkomisen vakavuuden virheellistä arviointia ja seitsemänneksi sakon suuruuden virheellistä määrittämistä.
- 63 Komission hakemuksesta ja Anicin vastustuksesta huolimatta asian käsittelyä lykättiin yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 27.7.1992 tekemällä päätöksellä 15.9.1994 asti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-79/89, T-84/89—T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89, BASF ym. vastaan komissio (tuomio 27.2.1992, Kok. 1992, s. II-315; jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio) antamasta tuomiosta tehdyn valituksen johdosta asiassa C-137/92 P, komissio vastaan BASF ym., 15.6.1994 annetun tuomion (Kok. 1994, s. I-2555; jäljempänä yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio) vaikutusten tutkimiseksi.

Anicin vastavalitus

Polypropeenipäätöksen hyväksymismenettely

- 64 Vastavalituksensa ensimmäisessä valitusperusteessa, joka on syytä tutkia ensiksi, Anic väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ja yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamat tuomiot huomioon ottaen komissio on polypropeenipäätöksen tehdessään rikkonut sovellettavia menettelysääntöjä ja varsinkin niitä, jotka koskevat sekä toimivaltaa tehdä päätöksiä kaikilla todistusvoimaisilla kielillä että niiden todistusvoimaiseksi saattamista koskevien muotovaatimusten noudattamista. Anic katsoo, että tältä osin on olemassa riittävää selvitystä, ja väittää, että yhteisöjen tuomioistuimella on joka tapauksessa valta tutkia, onko päätöstekstin italiankielinen versio hyväksytty ja saatettu todistusvoimaiseksi laillisesti. Yhteisöjen tuomioistuin voisi tässä tarkoituksessa hankkia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa 18.—22.11.1991 pidetyn istunnon pöytäkirjat sekä rekisteriin merkityt asiakirjat ja ilmoitukset. Jos yhteisöjen tuomioistuin katsoo, ettei polypropeenipäätöstä ole tehty laillisella tavalla, sen on todettava se mitättömäksi tai toissijaisesti kumottava se Anicia koskevilta osin.
- 65 Vastatessaan komission väitteisiin, joiden mukaan tätä valitusperustetta ei voitaisi ottaa tutkittavaksi, Anic katsoo, että se voi yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 116 artiklan nojalla vaatia valituksen hylkäämistä, valituksenalaisen tuomion kumoamista ja polypropeenipäätöksen pätemättömäksi toteamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitettyjen vaatimusten mukaisesti. Näin tehdessään se ei muuta millään tavoin oikeudenkäynnin kohdetta. Anic huomauttaa, että yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohdassa, jota sovelletaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksestä tehdyn valituksen käsittelyyn 118 artiklan nojalla, hyväksytään joka tapauksessa poikkeus yleisestä periaatteesta, jonka mukaan käsittelyn aikana ei saa vedota uusiin perusteisiin, elleivät ne perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Tästä on kyse ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapausten käsittelyn aikana esille tulleiden seikkojen osalta. Lisäksi valitusperuste, jossa vedotaan sellaisiin menettelyvirheisiin, jotka voivat vaikuttaa polypropeenipäätöksen pätevyyteen ja johtaa äärimmäiseen seuraukseen eli mitättömyyteen, koskee ehdotonta prosessinedellytystä, jonka yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia omasta aloitteestaan.

- 66 Komissio katsoo, että tämä valitusperuste ja siihen liittyvät vaatimukset on jätettävä tutkimatta yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 119 artiklan mukaisesti, koska tutkittavaksi ottamisen edellytykset selvästi puuttuvat. Anicin arvostelu kohdistuu polypropeenipäätökseen eikä valituksenalaiseen tuomioon, koska tätä perustetta ei ole esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Koska Anic ei voi yksilöidä sitä tuomion kohtaa, johon sen arvostelu voitaisiin yhdistää, se vaatii todellisuudessa polypropeenipäätöksen mitättömäksi toteamista tai toissijaisesti sen kumoamista. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 ja 116 artiklan mukaan EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklassa tarkoitetussa valituksessa voidaan vaatia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen kumoamista kokonaan tai osittain. Valituksella ei myöskään kyseisten 113 ja 116 artiklan mukaan voida muuttaa oikeudenkäynnin kohdetta siitä, mikä se oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.
- 67 Tältä osin on muistettava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan muutoksenhaun perusteena voi olla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta puuttuva toimivalta, asian käsittelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tapahtunut oikeudenkäyntivirhe, joka on hakijan etujen vastainen, tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tapahtunut yhteisön oikeuden rikkominen.
- 68 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, jos asianosaisella olisi oikeus esittää ensi kertaa vasta yhteisöjen tuomioistuimessa vaatimuksilleen sellaisia uusia perusteita, joihin hän ei ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vedonnut, tämä tarkoittaisi, että asianosaisella olisi oikeus laajentaa kannettaan yhteisöjen tuomioistuimessa, jonka toimivalta muutoksenhakuasioissa on rajoitettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltyyn asiaan nähden. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta valitusasioissa on siten rajoitettu kohdistuvaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointiin sille esitetyistä kanneperusteista (ks. mm. asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 59 kohta ja asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111, 62 kohta).
- 69 Nyt esillä olevassa asiassa on selvää, että Anic ei ole esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa yhtäkään väitettä polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyn lainmukaisuudesta.

- 70 Toisaalta valitus koskee ainoastaan valituksenalaista tuomiota, ja yhteisöjen tuomioistuin voisi EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti ratkaista asian itse ainoastaan siinä tapauksessa, että tämä tuomio kumottaisiin. Tästä seuraa, että niin kauan kuin valituksenalaista tuomiota ei ole kumottu, yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole tutkia polypropeenipäätökseen liittyviä mahdollisia virheitä.
- 71 Tästä seuraa, että ensimmäinen valitusperuste on jätettävä tutkimatta. Myös vaatimus siitä, että yhteisöjen tuomioistuin toteuttaisi tarvittavat toimet sen selvittämiseksi, onko komissio polypropeenipäätöksen tehdessään noudattanut sovellettavia menettelysääntöjä, on jätettävä samoilla perusteilla tutkimatta. Ainoastaan siinä tapauksessa, että valituksenalainen tuomio kumottaisiin, olisi tutkittava Anicin esittämällä tavalla, onko yhteisöjen tuomioistuimen tarkasteltava polypropeenipäätöksen mitättömyyttä koskevaa kysymystä viran puolesta.

Yrityskohtaisen vastuun periaatteen loukkaaminen

- 72 Anic väittää toisessa valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että Anic oli vastuussa kaikesta kyseisten yritysten syyksi luetusta käyttäytymisestä, vaikka oli mahdollista katsoa sen syyllistyneen yksittäisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Valituksenalaisessa tuomiossa on lisäksi perusteluja koskeva virhe, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tuomion missään kohdassa käsitellyt kysymystä kollektiivisen vastuun määräytymisestä. Komission tältä osin mainitsemat kohdat eivät liity samaan kysymykseen vaan läheiseen kysymykseen yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.
- 73 Osallistuminen muiden yritysten kanssa perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomiseen ei voi Anicin mielestä merkitä sitä, että näiden yritysten katsottaisiin olevan vastuussa varsin pitkän ajan kuluessa tapahtuneesta käyttäytymisestä, jonka ilmenemistavat, voimakkuus ja kesto ovat vaihdelleet osallistujien välillä, varsinkin kun kyseiset yritykset ovat näyttäneet toteen, että niiden osuus on ollut rikkomisen kestoon ja vakavuuteen nähden vähäinen. Tällainen päättely loukkaa rikosoikeudellisen vastuun henkilökohtaisuuden periaatetta, jota on sovellettava

analogisesti, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perusteettomasti katsonut Anicin olevan vastuussa sellaisista toimista, joihin sen on näytetty olleen osallistumatta.

- 74 Anic katsoo, että yhtä kilpailusääntöjen rikkomista ei pidä sekoittaa kollektiiviseen vastuuseen. Ensiksi mainittu on luokittelutapa, jolla pyritään abstraktilla tasolla yhdistämään asiallisesti erillisiä käyttäytymismuotoja. Yhdeksi rikkomiseksi määrittelemisellä voidaan kenties vapauttaa komissio todistamasta, että kukin yritys on osallistunut todellisuudessa kuhunkin toimeen, ja pidentää vanhentumisaikaa, mutta se ei voi muuttua vastuun määräytymisen perusteeksi, eikä Anicin vastuun voida siten katsoa kattavan kaikkien kyseisen ajanjakson aikana sanktioitujen yritysten kaikkea käyttäytymistä.
- 75 Tämä johtaa Anicin mukaan nyt esillä olevassa asiassa siihen, että yrityksille vastaisia todisteita ei arvioida erikseen, sekä asianosaisten puolustautumisoi-
keuksien loukkaamiseen sovellettaessa yhden rikkomisen periaatetta, johon kollektiivisen vastuun periaate perustuu. Polypropeenipäätöksen 109 kohdasta ilmenee lisäksi, että tämä päättely johtaa siihen, ettei kunkin yrityksen toiminnan merkitystä arvioida sakon määrää vahvistettaessa.
- 76 Komissio huomauttaa, että Anic kyseenalaistaa tässä yhden rikkomisen käsitteen, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt valituksenalaisen tuomion 203 ja 204 kohdassa. Polypropeenin tuottajien tiettyä ajanjaksona toteuttamat yhdenmukaistetut eri menettelytavat ovat osa kokonaissuunnitelmaa, jolla pyritään vahvistamaan tämän tuotteen hintaa ja joka vastaa siten eri toimenpiteinä ilmennyttä yhtä kilpailusääntöjen rikkomista. Se käsittää komission mukaan kunkin yrityksen vastuun kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaissuudessaan riippumatta siitä, onko yritys osallistunut tiettyyn toimenpiteeseen, kuitenkin siten, että kyseisen yrityksen toiminnan merkittävyys voidaan ottaa huomioon sakon suuruuden määrittämisessä.

- 77 Komissio korostaa, että yhdeksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi määrittelemine ei perustu oikeudelliseen käsitteeseen, vaan merkitsee tosiseikkojen luonnehdintaa, joka edellyttää yhteyden toteamista sellaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen välillä, joilla pyritään tiettyssä taloudellisessa tilanteessa samaan päämäärään. Abstraktilla tasolla ei voida pitää mahdottomana, että tiettyjä tosiseikkoja pidettäisiin yhtenä kilpailusääntöjen rikkomisena. Komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim ovat näin ollen voineet tehdä korkeintaan tosiseikkojen luonnehdintaa koskevan virheen, mutta eivät varmastikaan oikeudellista virhettä. Tämä luonnehdinta ei ole rikosoikeudellisen vastuun henkilökohtaisuuden periaatteen vastainen, oletettaessa, että periaate soveltuisi analogisesti nyt esillä olevaan asiaan.
- 78 Tältä osin on ensinnäkin katsottava, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, komission kannalta näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin liittyvä vastuu on yrityskohtaista.
- 79 Toiseksi on todettava, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat perustuvat väistämättä useiden sellaisten yritysten myötävaikutukseen, jotka ovat kaikki mukana rikkomisessa mutta joiden osallistumisella voi olla eri ilmenemismuotoja, etenkin kyseisten markkinoiden erityispiirteiden ja kunkin yrityksen markkina-aseman, tavoiteltujen päämäärien sekä valittujen tai suunniteltujen täytäntöönpanotoimien perusteella.
- 80 Kuitenkaan pelkästään se, että kukin yritys osallistuu kilpailusääntöjen rikkomiseen sille ominaisella tavallaan, ei riitä poissulkemaan sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan, ei myöskään käyttäytymisestä, jonka muut rikkomiseen osallistuneet yritykset ovat todellisuudessa toteuttaneet mutta jolla on sama kilpailua rajoittava tarkoitus tai vaikutus.
- 81 Kolmanneksi on huomattava, että perustamissopimuksen 85 artiklassa kielletään yritysten väliset sopimukset ja yritysten yhteenliittymien päätökset, näiden sopimusten tai päätösten täytäntöönpano mukaan lukien, sekä yhdenmukaistetut menettelytavat, kun ne voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja

niillä on kilpailua rajoittava tarkoitus tai vaikutus. Tästä seuraa, että tämän artiklan rikkominen voi perustua paitsi yksittäiseen toimenpiteeseen, myös useiden toimenpiteiden kokonaisuuteen taikka jatkuvaan toimintaan. Tätä tulkittaa ei voida kyseenalaistaa sillä perusteella, että tällaisen useiden toimenpiteiden kokonaisuuden tai jatkuvan toiminnan yhtä tai useampaa osa-aluetta voitaisiin pitää itsessään kyseisen perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisena.

- 82 Nyt esillä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 204 kohdassa, että todetut sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat olivat niiden samanlaisen tarkoituksen perusteella osasäännöllisesti järjestettyjen kokousten sekä hintatavoitteiden ja kiintiöiden vahvistamista koskevia järjestelmiä ja että nämä järjestelmät olivat puolestaan osan niistä toimenpiteistä, joita kyseiset yritykset toteuttivat pyrkiessään yhteen ainoaan taloudelliseen päämäärään eli hintakehityksen vääristämiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että olisi keinotekoisia jakaa tämä jatkuva käyttäytyminen, jolla oli yksi ainoa päämäärä, pitämällä sitä useina erillisinä kilpailusääntöjen rikkomisina, kun kyseessä oli sitä vastoin sekä sopimuksina että yhdenmukaistettuina menettelytapoina asteittain ilmennyt yksi kilpailusääntöjen rikkominen.
- 83 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näissä olosuhteissa voinut perustellusti katsoa, että yritys, joka on osallistunut tällaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen sille ominaisella käyttäytymisellään, joka kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun sellaisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan, jolla on kilpailua rajoittava tarkoitus tai vaikutus, käsitteeseen ja jonka tarkoituksena on myötävaikuttaa kilpailusääntöjen rikkomisen toteutumiseen kokonaisuudessaan, on vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin se osallistui kyseiseen rikkomiseen. Tästä on kyse silloin, kun kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien lainvastaisesta käyttäytymisestä tai voineen kohtuudella ennakooida sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.
- 84 Toisin kuin Anic väittää, tällainen päätelmä ei ole vastoin periaatetta, jonka mukaan vastuu tällaisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta on yrityskohtaista. Päätelmä vastaa jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä yleisesti hyväksyttyä käsitettä usean tekijän tekemästä lainvastaisesta teosta seuraavasta vastuusta, joka

määräytyy tekijöiden osallisuuden perusteella tekoon kokonaisuudessaan, minkä ei katsota näissä oikeusjärjestyksissä olevan ristiriidassa vastuun henkilökohtaisuuden kanssa.

- 85 Tällainen tulkinta ei johda myöskään siihen, että yrityksille vastaisia todisteita jätettäisiin arvioimatta erikseen sivuuttaen todisteluun sovellettavat säännökset tai että kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksia loukattaisiin.
- 86 Kun kysymys on kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta oikeudenkäynnistä, komission on esitettävä selvitys niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista seikoista (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 58 kohta). Tässä yhteydessä komission on esitettävä kaikki sellainen selvitys, jonka perusteella yrityksen voidaan katsoa osallistuneen tällaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ja olevan vastuussa siihen sisältyvistä eri osa-alueista.
- 87 Kun kyse on nyt esillä olevan asian tavoin sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla on kilpailua rajoittava tarkoitus, komission velvollisuutena on muun muassa näyttää toteen, että yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisten päämäärien tavoittelemiseen ja että yritys tiesi suunnitellusta tai muiden samaan päämäärään pyrkivien yritysten toteuttamasta konkreettisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.
- 88 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kuitenkin edellä mainitussa 204 kohdassa, että kaikilla osallistuneiden yritysten pyrkimyksillä oli yhteinen kilpailua rajoittava päämäärä. Toisaalta kaikista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 63—178 kohdassa tekemistä rikkomisen eri osa-alueisiin liittyvistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vahvistanut Anicin osallistumisen

kuhunkin osa-alueeseen pitäen toteamuksen perusteina ainoastaan sen omaa toimintaa, myötävaikutusta, jolla se aikoi edistää kunkin osa-alueen toteuttamista, sekä sitä, mitä se tiesi suunnitellusta tai muiden yritysten toteuttamasta käyttäytymisestä sen perusteella, että se oli osallistunut polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin. Näissä olosuhteissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut perustellusti katsoa, että Anicin osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen johti sen oman käyttäytymisen perusteella yhteisvastuuseen rikkomisesta kokonaisuudessaan sen osallistumisen ajalta.

- 89 Kyseiset yritykset voivat käyttää puolustautumisoikeuksiaan sekä sen väitteen osalta, joka koskee niiden konkreettista osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen että sen konkreettisen käyttäytymisen osalta, johon muiden yritysten väitetään syyllistyneen mutta joka kuuluu samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kilpailua rajoittavien sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen tapauksessa yritykset voivat käyttää puolustautumisoikeuksiaan myös ottaakseen kantaa yhteisen päämäärän olemassaoloon, aikomukseensa myötävaikuttaa omalla käyttäytymisellään kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuudessaan sekä siihen, ovatko ne tienneet muiden osallistujien käyttäytymisestä, tämän käyttäytymisen ennakoitavuuteen ja siihen liittyvän riskin hyväksymiseen.
- 90 Arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja tarvittaessa sakon määrittämistä on otettava huomioon se, ettei yritys ole osallistunut kaikkiin kartellin muodostaviin seikkoihin, tai sen vähäinen osuus niillä osa-alueilla, joihin se on osallistunut.
- 91 Neljänneksi ja lopuksi on todettava, että siltä osin kuin Anic väittää nimenomaisesti, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole ottanut sakon suuruutta määrittäessään asianmukaisella tavalla huomioon sen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen astetta, Anicin väitteet ovat päällekkäisiä sen kuudennen valitusperusteen yhteydessä esittämien väitteiden kanssa, ja ne tutkitaan siten yhdessä niiden kanssa.
- 92 Edellä esitetystä seuraa, että myös toinen valitusperuste on hylättävä.

Kilpailusääntöjen rikkomisen toteaminen virheellisesti

- 93 Kolmannessa valitusperusteessaan Anic väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien on valituksenalaisen tuomion 110—113 kohdassa tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että sen jälkeen kun Anicin oli näytetty osallistuneen polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, se ei voinut väittää, ettei se olisi hyväksynyt näissä kokouksissa päätettyjä, järjestettyjä ja valvottuja hinta-aloitteita esittämättä näyttöä väitteensä tueksi. Tällainen käsitys johtaisi selvästi todistustaakan kääntämiseen ja siihen, että kokouksiin osallistumiselle annettaisiin absoluuttinen todistusarvo ja komissio vapautettaisiin siten esittämästä muuta näyttöä yrityksen käyttäytymisestä.
- 94 Anicin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien korosti itse valituksenalaisen tuomion 112 ja 113 kohdassa sitä, ettei asiassa ollut esitetty sellaisia asiakirjoja, jotka todistaisivat Anicin osallistuneen hinta-aloitteisiin, ja ettei Anicin markkinakäyttäytyminen vastannut millään tavoin polypropeenin tuottajien kokouksissa sovituksi oletettua käyttäytymistä. Näin ollen Anicin osallistumisesta kokouksiin ei voida sen mielestä automaattisesti päätellä, että se olisi osallistunut niihin hinta-aloitteisiin, joista kokouksissa keskusteltiin. Se, että yrityksen edustaja oli läsnä kokouksissa, voi olla todiste siitä, että yritys oli tietoinen kartellista, mutta yrityksen osallistuminen salaiseen järjestelyyn voidaan näyttää toteen ainoastaan, jos muut todisteet sen käyttäytymisestä viittaavat pyrkimysten samansuuntaisuuteen.
- 95 Komissio väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien ole kääntänyt todistustaakkaa. Sen jälkeen kun yrityksen on näytetty osallistuneen kokouksiin, on perusteltua päätellä sen osallistuneen kyseiseen kartelliin. Näin ollen jokaisen, joka väittää erottuvansa muista sovittuja toimenpiteitä koskevien johtopäätösten osalta, on esitettävä nimenomaista näyttöä tästä erottuvuudestaan. Se, ettei yhdenmukaistettuja päätöksiä ole mahdollisesti pantu täytäntöön, on eri luokan kysymys eikä riitä osoittamaan, ettei tällaista osallistumista olisi ollut.
- 96 Tältä osin on ensinnäkin tuotava esiin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli oikeus todistustaakkaa perusteettomasti kääntämättä katsoa, että koska komissio oli kyennyt näyttämään Anicin osallistuneen kokouksiin, joiden

aikana päätettiin ja järjestettiin hinta-aloitteet ja valvottiin niitä, Anicin oli näytettävä toteen väitteensä, jonka mukaan se ei olisi hyväksynyt näitä aloitteita.

- 97 Toisaalta Anicin väitteet, joilla se pyrkii osoittamaan, että sen markkinakäyt-
täytyminen oli riippumaton polypropeenipäätöksessä tarkoitetuista hinta-aloit-
teista, ovat merkityksettömiä, koska nyt esillä olevassa asiassa on kyse
perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetuista sopimuksista.
- 98 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on nimittäin valituksenalaisen tuomion
198 kohdassa katsonut, että komissiolla oli oikeus pitää Anicin ja muiden
polypropeenin tuottajien välistä yhteisymmärrystä muun muassa hinta-aloitteista
perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina sopimuksina.
- 99 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimuksen konkreettisia seurauksia ei
tarvitse ottaa huomioon perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellet-
taessa, jos ilmenee, että sopimuksen tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää
kilpailua (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten-Grundig v. komissio, tuomio
13.7.1966, Kok. 1966, s. 429 ja erityisesti s. 496; Kok. Ep. I, s. 275; ks. vas-
taavasti myös asia C-277/87, Sandoz prodotti farmaceutici v. komissio, tuomio
11.1.1990, Kok. 1990, s. I-45 ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio,
tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 14 ja 15 kohta).
- 100 Näin ollen asiassa ei ole ilmennyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin
olisi rikkonut todistelua koskevia sääntöjä katsoessaan, että komissio oli selvit-
tänyt riittävällä tavalla, että Anic kuului niihin polypropeenin tuottajiin, joiden
kesken oli päästy yhteisymmärrykseen polypropeenipäätöksessä mainituista
hinta-aloitteista.

101 Tämän vuoksi kolmattakaan valitusperustetta ei voida hyväksyä.

Kilpailusääntöjen rikkomisen virheellinen oikeudellinen luonnehdinta

102 Neljännessä valitusperusteessaan Anic arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se on perusteettomasti hylännyt sen väitteen, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomista ei ole luonnehdittu oikeudellisesti perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetuksi sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi.

103 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole Anicin mukaan ensinnäkään ilmoittanut selvästi tosiasiallisia kriteerejä tällaisen kilpailusääntöjen rikkomisen luonnehdintaa varten. Sen luokittelu ei myöskään vastaa komission päätöksessä tehtyä erottelua, jossa yhdenmukaistetun menettelytavan käsitettä pidetään läh-
tökohtaisesti mahdollisimman kattavana, jotta vältettäisiin se, etteivät epäillyt kilpailusääntöjen rikkomiset jäisi sanktioimatta sen vuoksi, ettei tuottajien väli-
sestä yhteisymmärryksestä ole näyttöä. Anicin mukaan sopimuksen ja yhden-
mukaistetun menettelytavan välisellä erottelulla on vaikutuksia komissiolta
edellytettyyn näyttökynnykseen ja siten asianosaisten puolustautumisoikeuksiin.
Komission väite johtaa Anicin mukaan siihen, että perustamissopimuksen
85 artiklassa oleva sopimuksia koskeva maininta käy tarpeettomaksi. Jos
yhdenmukaistettu menettelytapa voisi perustua pelkkään subjektiiviseen tahto-
tilaan ilman, että tarvittaisiin objektiivista näyttöä, molempia käsitteitä ei tar-
vittaisi eivätkä ne eroaisi enää muutoin kuin tahdonilmaisun voimakkuuden
perusteella, joka ilmenee sopimuksen osalta yhteisymmärryksenä ja yhdenmu-
kaistetun menettelytavan osalta yksipuolisena tahdonilmaisuna. Anic väittää, että
jotta molempien käsitteiden ominaispiirteet voitaisiin säilyttää, yhdenmukaiste-
tulle menettelytavalle on hyväksyttävä ylimääräinen objektiivisesti todettava
tunnusmerkki, jonka tarkoituksena on tasoittaa sitä, että subjektiivinen elementti
ei ole yhtä kestävä (ks. julkisasiamies Gandin ratkaisuehdotus em. asiassa ACF
Chemiefarma v. komissio ja julkisasiamies Mayrasin ratkaisuehdotukset asiassa
48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619; Kok. Ep. II, s. 25 ja
em. yhdistetyissä asioissa Suiker Unie v. komissio).

104 Toiseksi Anic toteaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tuomionsa
201 kohdassa omaksunut kokonaisuudessaan ensimmäisen oikeusasteen tuo-
mioistuimen julkisasiamieheksi nimeämän tuomari Vesterdorfin perustelut poly-

propeenin tuottajien kokousten automaattisesti kilpailua rajoittavasta vaikutuksesta. Anicin mielestä tällainen tulkinta edellyttää sitä, että on välttämättä esitettävä vastanäyttöä siihen kilpailua rajoittavaa aikomusta koskevaan oletettavaan nähden, joka perustuu pelkästään joihinkin kokouksiin osallistumiseen, se merkitsee sitä, että kyseisten yritysten olisi mahdotonta puolustaa kantansa, ja on vastoin yhteisön oikeuden mukaista yhdenmukaistetun menettelytavan käsitettä, joka edellyttää yhteistoiminnan lisäksi osallistujien syyksi luettavaa yhteistä menettelytapaa.

- 105 Kolmanneksi Anic korostaa, että kartellin luonnehdinnalla sopimukseksi ja yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi katsotuksi yhdeksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi voi olla vaarallisia oikeusvaikutuksia. Nyt esillä olevassa asiassa se on johtanut siihen, että yhden kilpailusääntöjen rikkomisen käsitteen alle on koottu viidentoista eri yrityksen käyttäytyminen noin viiden vuoden ajalta, ja se on estänyt erottamasta väitettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten joukosta ne, jotka voitaisiin tosiasiaassa yhdistää yksittäiseen yritykseen.
- 106 Neljänneksi Anic väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt komission esittämän kilpailusääntöjen rikkomisen kaksiosaisen määrittelyn, jossa se luonnehtii sitä sekä sopimukseksi että yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. Anic katsoo, että tällaisella määrittelyllä käännetään komissiolla oleva todistustaakka ja muutetaan näin ollen kyseisen yrityksen puolustautumismahdollisuuksia. Nyt esillä olevassa asiassa komissio on vapautettu velvollisuudestaan tarkistaa yritykselle vastaisten todisteiden laji ja todistusarvo ja ilmoittaa nimenomaisesti, mitä todisteilla pyritään näyttämään toteen. Anicin on sitä vastoin ollut pakko pohtia syytöksen syitä ja tapaa, jolla sen pitäisi puolustautua. Se, ettei perustamissopimuksen 85 artiklassa ole erityistä määritelmää tämänkaltaisille kilpailusääntöjen rikkomisille, ei merkitse oikeutta ottaa käyttöön uusia määritelmiä, varsinkaan taannehtivin vaikutuksin.
- 107 Komissio tuo esiin, että tämä valitusperuste perustuu olettamukseen siitä, että todistustaakka olisi erilainen sen mukaan, onko kyse yhdenmukaistetusta menettelytavasta vai sopimuksesta. Tämä oletettu ero perustuu virheellisesti ilmaisun ”yhdenmukaistettu menettelytapa” sananmukaiseen tulkintaan, jonka mukaan sanalla ”menettelytapa” viitattaisiin markkinakäyttäytymiseen ja siten objektiiviseen tunnusmerkkiin. Tällainen tulkinta on vastoin määräyksen tarkoitusta ankaroittaa kieltoa ulottamalla se sellaisiin yhteistoimintamuotoihin,

jotka ovat varsinaiseen sopimukseen nähden kehittymättömpiä, sen estämiseksi, ettei määräys ole liian helposti kierrettävissä. Anicin väite johtaisi paradoksaalisesti kiellon lieventämiseen siten, että yhdenmukaistetusta menettelytavasta edellytettäisiin enemmän näyttöä kuin sopimuksesta. Siten perustamissopimuksen 85 artikla supistuisi yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta, koska toisin kuin sopimusten osalta, merkitystä olisi ainoastaan kilpailua rajoittavalla vaikutuksella eikä tarkoituksella.

- 108 Komission mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa olevan luetelon on tarkoitus soveltaa kaikkeen yritysten salaiseen yhteistyöhön, sen muodosta riippumatta. Komissio katsoo, että luetellut tapaukset liittyvät toisiinsa. Olennaista on ainoastaan ero itsenäisen, sallitun käyttäytymisen ja lainvastaisena pidetyn salaisen yhteistyön välillä, riippumatta siitä, mitä eroja viimeksi mainitun käsitteen sisällä tehdään. Anicin väite johtaisi siihen, että kielletty ilmiö menettäisi yhtenäisyytensä ja yleisluonteisuutensa, ja sen vaikutuksena kiellon soveltamisalasta poistettaisiin perusteettomasti joitakin salaisen yhteistyön muotoja, jotka eivät ole sen vaarattomampia kuin muutkaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim on komission mukaan perustellusti hylännyt väitteen tuomionsa 199 kohdassa, kun se on viitannut subjektiiviseen tunnusmerkkiin edellyttämättä lisäksi objektiivista tunnusmerkkiä.
- 109 Tältä osin on huomattava ensinnäkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim on valituksenalaisen tuomion 198 ja 202 kohdassa katsonut, että komissio oli perustellusti voinut pitää kyseisten yritysten tietynlaista käyttäytymistä sopimuksina ja toissijaisesti samojen yritysten muunlaista käyttäytymistä yhdenmukaistettuina menettelytapoina. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim katsoi 204 kohdassa, että Anic oli osallistunut sellaisten järjestelmien kokonaisuuteen, jotka muodostivat sekä lainvastaisina sopimuksina että yhdenmukaistettuina menettelytapoina asteittain ilmenneen yhden kilpailusääntöjen rikkomisen.
- 110 Yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi luonnehditun käyttäytymisen eli polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten osalta ja sen osalta, että Anic oli vuoden 1982 lokakuun lopussa ilmoittanut ICI:lle vuoden 1983 ensimmäisen neljänneksen myyntimääriä koskevat toivomuksensa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim perusti päätelmänsä 201 kohdassa siihen, että Anic oli polypropeenin tuottajien kokouksissa sovitun yhteistoiminnan seurauksena väistämättä ottanut joko suoraan tai välillisesti huomioon näiden kokousten

aikana saadut tiedot määrittäessään markkinoilla seuraamaansa politiikkaa. Samalla tavoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Anicin kilpailijat olivat väistämättä ottaneet joko suoraan tai välillisesti huomioon siinä politiikassa, jota ne aikoivat noudattaa, Anicin niille paljastamat tiedot pääteytystä tai suunnitteilla olevasta omasta markkinakäyttäytymisestään.

- 111 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 205 kohdassa, että komissiolla oli oikeus määritellä tämä yksi kilpailusääntöjen rikkominen ”sopimukseksi ja yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi”, koska rikkomiseen sisältyi osatekijöitä, jotka oli määriteltävä ”sopimukseksi”, sekä tekijöitä, jotka oli määriteltävä ”yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi” perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Koska rikkomiseen sisältyi monenlaisia tekijöitä, komission polypropeenipäätöksen 1 artiklassa esittämä kaksiosainen määrittely oli ymmärrettävä siten, ettei se edellyttänyt samanaikaisesti ja kumulatiivisesti näyttöä siitä, että kullakin näistä tosiseikoista olisi sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan tunnusmerkit, vaan sillä oli pikemminkin ymmärrettävä tarkoitettavan monitahoista kokonaisuutta, johon sisältyi tosi-seikkoja, joista joitakin oli pidettävä sopimuksina ja toisia yhdenmukaistettuina menettelytapoina perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun kyseisessä määräyksessä ei ole erityistä määritelmää tällaiselle monitahoiselle kilpailusääntöjen rikkomiselle.
- 112 Toiseksi on huomattava, että vaikka perustamissopimuksen 85 artiklassa erotetaan ”yhdenmukaistetun menettelytavan” käsite ”yritysten välisten sopimusten” tai ”yritysten yhteenliittymien päätösten” käsitteistä, erottelun tarkoituksena on se, että tämän määräyksen kiellot kattaisivat yritysten välisen yhteistoiminnan ja yhteistyön eri muodot (ks. vastaavasti em. asia ICI, tuomion 64 kohta).
- 113 Tästä ei kuitenkaan seuraa, että useita menettelytapoja, joilla on sama kilpailua rajoittava tarkoitus ja joista jokainen kuuluu erikseen arvioituna ”sopimuksen”, ”yhdenmukaistetun menettelytavan” tai ”yritysten yhteenliittymien päätöksen” käsitteeseen, eivät voisi olla eri ilmauksia yhdestä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

- 114 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut perustellusti katsoa, että usean yrityksen useat menettelytavat ovat ilmaus yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka kuuluu osittain sopimuksen ja osittain yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteeseen.
- 115 Kolmanneksi on huomattava, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaisella yhdenmukaistetulla menettelytavalla tarkoitetaan yritysten välisen yhteistoiminnan muotoa, jolla tietoisesti korvataan kilpailun riskit käytännön yhteistyöllä ilman, että asiasta olisi tehty varsinaista sopimusta (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 26 kohta ja yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 63 kohta).
- 116 Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerejä on tarkasteltava sellaisesta perustamissopimuksen kilpailua koskeville määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti määrättävä yhteismarkkinoilla noudatettavaksi aikomastaan toimintalinjasta (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 173 kohta; asia 172/80, Züchner, tuomio 14.7.1981, Kok. 1981, s. 2021, 13 kohta; em. yhdistetyt asiat Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 63 kohta ja em. asia Deere v. komissio, tuomion 86 kohta).
- 117 Tämän saman oikeuskäytännön mukaan, vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljakaan pois yritysten oikeutta sopeutua tehokkaasti kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen kanssa on kuitenkin ehdottomasti ristiriidassa, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä joko pyrkimällä vaikuttamaan todellisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastamalla tällaiselle kilpailijalle päätetty tai suunnitteilla oleva markkinakäyttäytyminen, kun näiden yhteydenottojen tarkoituksena tai vaikutuksena on sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaa tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, kun otetaan huomioon tarjottujen tuotteiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 174 kohta, em. asia Züchner, tuomion 14 kohta ja em. asia Deere v. komissio, tuomion 87 kohta).

- 118 Tästä seuraa, että yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, sellaisena kuin se ilmenee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodosta, kattaa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden.
- 119 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten tehnyt yhdenmukaistetun menettelytavan tulkintaa koskevan oikeudellisen virheen katsoessaan, että yhteistoiminnalla oli väistämättä ollut vaikutuksia siihen osallistuneiden yritysten käyttäytymiseen.
- 120 Tästä ei kuitenkaan seuraa, että vastavalitus olisi hyväksyttävä. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on toistuvasti katsonut (ks. mm. asia C-30/91 P, Lestelle v. komissio, tuomio 9.6.1992, Kok. 1992, s. I-3755, 28 kohta), valitus on hylättävä, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion perusteluista käy ilmi, että yhteisön oikeutta on rikottu, mutta tuomiolauselman on perusteltu muiden oikeudellisten perusteiden vuoksi.
- 121 On kuitenkin syytä olettaa, elleivät asianomaiset toimijat esitä niille kuuluvan näyttövelvollisuuden mukaisesti vastakkaista näyttöä, että yhteistoimintaan osallistuvat ja edelleen markkinoilla toimivat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihdetut tiedot. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että yhteistoiminta jatkuu pitkän ajanjakson kuluessa säännöllisenä, kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemien toteamusten mukaan.
- 122 Toisaalta edellä määritelty yhdenmukaistettu menettelytapa kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaikka markkinoilla ei olisi-kaan kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

- 123 Ensinnäkin jo kyseisen määräyksen sanamuodosta ilmenee, että kuten yritysten väliset sopimukset ja yritysten yhteenliittymien päätökset, myös yhdenmukaisesti menettelytavat ovat vaikutuksistaan riippumatta kiellettyjä, jos niillä on kilpailua rajoittava tarkoitus.
- 124 Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite sinänsä edellyttää markkinoilla toimivien yritysten tietynlaista käyttäytymistä, se ei välttämättä merkitse sitä, että tämän käyttäytymisen konkreettisena vaikutuksena olisi kilpailun rajoittuminen, estyminen tai vääristyminen.
- 125 Tämä tulkinta ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa asetetun kiellon rajoittavan luonteen kanssa (ks. asia 24/67, Parke Davis, tuomio 29.2.1968, Kok. 1968, s. 81, 109 kohta; Kok. Ep. I, s. 327), koska sillä ei laajenneta määräyksen soveltamisalaa, vaan se vastaa kyseisessä määräyksessä käytettyjen käsitteiden sanatarkkaa merkitystä.
- 126 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis oikeudellisesti virheellisistä perusteluista huolimatta katsonut aivan oikein, että koska komissio oli esittänyt riittävää selvitystä Anicin osallistumisesta yhteistoimintaan, jonka tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua, sen ei tarvinnut näyttää toteen, että tämä yhteistoiminta olisi ilmennyt markkinakäyttäytymisenä. On siis tutkittava, onko Anic osoittanut vääräksi tämän tuomion 121 kohdassa esitetyn oletaman.
- 127 Anic väittää polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten osalta, että sen hintoja koskeva markkinakäyttäytyminen määräytyi kokousten lopputuloksesta riippumatta ja että vaikka sen ja muiden tuottajien reaktioiden välillä voitiin havaita tiettyä samansuuntaisuutta, se perustui raaka-aineiden hintakehitykseen ja oli tuottajan tavanomaista käyttäytymistä markkinoilla, joilla ”neljä suurta toimittajaa” olivat määräävässä asemassa. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi perustellusti valituksenalaisen tuomion 112 kohdassa, että tällaisella väitteellä voitiin korkeintaan osoittaa, ettei Anic ollut pannut täytäntöön kokousten lopputulosta hintatavoitteiden vahvistamisen osalta.

- 128 Anicin vuoden 1982 lopulla ICI:lle antaman ilmoituksen osalta, jossa se totesi myyntimääriä koskevat toivomuksensa ja ehdotuksensa muiden tuottajien kiintiöiden vahvistamiseksi ja jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti valituksenalaisen tuomion 176 kohdassa osallistumisena neuvotteluihin kiintiöiden vahvistamiseksi vuoden 1983 ensimmäiselle neljännekselle, valituksenalaisen tuomion 172 kohdasta ilmenee, että komissio oli perustellusti päätellyt Anicin tietojensaantipyynnön antaman vastauksen liitteistä, että se oli toiminut polypropeenimarkkinoilla huhtikuuhun 1983 asti. Tästä seuraa, että Anic oli toiminut markkinoilla myös kyseisten neuvottelujen jälkeen. Anic ei toisaalta ole väittänyt, että sen myöhempi markkinakäyttäytyminen olisi määräytynyt kyseisiin neuvotteluihin osallistumiseen nähden itsenäisesti.
- 129 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemällä oikeudellisella virheellä ei ole ollut vaikutusta valituksenalaisen tuomion tuomiolauselmaan, joka on perusteltu muiden oikeudellisten perusteiden vuoksi.
- 130 Neljänneksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 198 kohdassa esittämästä yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee (ks. mm. em. asia ACF Chemiefarma, tuomion 112 kohta), että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen käsite perustuu siihen, että kyseiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla määrättyllä tavalla.
- 131 Sopimuksen käsitteen vertailu tämän tuomion 118—125 kohdassa käsiteltyyn yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteeseen osoittaa, että subjektiiviselta kannalta ne kattavat samankaltaisia salaisen yhteistyön muotoja, jotka eroavat toisistaan ainoastaan voimakkuutensa ja ilmenemismuotojensa osalta.
- 132 Tästä seuraa, että vaikka sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteillä on osittain erilaiset tunnusmerkit, ne eivät ole keskenään yhteensopimattomia. Toisin kuin Anic väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei tarvinnut edellyttää, että komissio luonnehtisi kunkin todetun menettelytavan sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, vaan se saattoi perustel-

lusti katsoa, että komissio oli aivan oikein luonnehtinut toiset näistä menettelytavoista ensisijaisesti sopimuksiksi ja toiset toissijaisesti yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi.

- 133 Viidenneksi on todettava, että tämä tulkinta ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa asetetun kiellon rajoittavan luonteen kanssa (ks. em. asia Parke Davis, tuomion 109 kohta). Tulkinnalla ei suinkaan luoda uutta kilpailusääntöjen rikkomisen muotoa, vaan siinä ainoastaan katsotaan, että kilpailusääntöjen rikkomisen sisältäessä erilaisia menettelytapoja ne voivat vastata erilaisia määritelmiä, mutta niihin kaikkiin viitataan samassa määräyksessä ja ne kaikki ovat myös kiellettyjä.
- 134 Kuudenneksi on huomattava, toisin kuin Anic väittää, että tällainen tulkinta ei johda todistelun osalta seurauksiin, joita ei voitaisi hyväksyä, eikä sillä loukata kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksia.
- 135 Komission on edelleen näytettävä, että kukin todettu menettelytapa kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa asetetun kiellon soveltamisalaan joko sopimuksena, yhdenmukaistettuna menettelytapana tai yritysten yhteenliittymien päätöksenä.
- 136 Toisaalta yrityksillä, joiden on väitetty osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, on mahdollisuus riitauttaa komission kustakin menettelytavasta tekemä luonnehdinta tai luonnehdinnat vetoamalla siihen, että komissio ei ole esittänyt näyttöä kilpailusääntöjen rikkomisen eri ilmenemismuotojen tunnusmerkeistä.
- 137 Seitsemänneksi ja lopuksi on todettava, että siltä osin kuin Anic väittää, että tämä tulkinta johtaa siihen, että se joutuu vastuuseen muiden yritysten käyttäytymisestä, sen väitteet ovat päällekkäisiä toisen valitusperusteen yhteydessä esitettyjen väitteiden kanssa ja on hylättävä samoilla perusteilla.

- 138 Johtopäätöksenä on katsottava, että neljäs valitusperuste on siltä osin perusteltu kuin siinä väitetään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehneen yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteen tulkinnassa oikeudellisen virheen, mutta tämä virhe ei kuitenkaan johda valituksenalaisen tuomion kumoamiseen. Muilta osin valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Virheellisesti vastuuseen joutuminen

- 139 Anic väittää viidennessä valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, joka ilmenee muun muassa perustelujen virheellisyytenä, kun se on hyväksynyt kaksiosaisen kriteerin soveltamisen yhteisön oikeuden rikkomisesta vastuussa olevan yrityksen yksilöimiseksi. Tämä virhe perustuu siihen, että vaihtoehtoisesti on sovellettu yrityksen oikeudellisen jatkuvuuden ja toisaalta taloudellisen ja toiminnallisen jatkuvuuden kriteeriä ja annettu etusija tarkoituksenmukaisimmaksi osoittautuvalle kriteerille, jotta vältettäisiin se, että yrityksen hallinnosta kilpailusääntöjä rikottaessa vastanneen oikeussubjektin lakkaamisen seurauksena yritys jäisi sanktioimatta.
- 140 Anic väittää, ettei tällainen lähestymistapa ole asianmukainen, koska se jättää epävarmuutta sen soveltuvuuden osalta, sillä ei taata oikeussuhteiden varmuutta, se voi ilmetä syrjivänä kohteluna ja mahdollistaa sellaiset yritysten strategiat, joilla ne pyrkivät varmistamaan sanktioimatta jäämisen.
- 141 Anicin mukaan nyt esillä olevassa asiassa yrityskaksikkoa Anic/SIR on syrjitty yrityskaksikkoon Saga Petrokjemi/Statoil nähden. Saga Petrokjemin kilpailusääntöjen rikkomisen tapauksessa komissio sovelsi yrityksen taloudellisen jatkuvuuden kriteeriä: koska vastuussa oleva oikeushenkilö oli lakannut olemasta, vastuu oli siirtynyt Statoilille, johon tämä oli sulautunut. Sitä vastoin Anicin katsottiin olevan vastuussa sekä vuonna 1980 hankkimansa yhtiön SIR:n toteuttamiksi katsotuista toimenpiteistä ja kilpailusääntöjen rikkomisista että väitetyistä osallistumisestaan polypropeenikartelliin, vaikka se oli siirtänyt toimintansa tällä alalla Montelle. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, jonka olisi pitänyt valita tarkoituksenmukaisin kriteeri ja pitäytyä siinä, hyväksyi sen,

että komissio oli soveltanut näitä kriteerejä syrjivällä tavalla, ja vältti 240 kohdassa vastaamasta Anicin esittämiin epäilyihin.

- 142 Komissio korostaa ensinnäkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole lainkaan soveltanut tätä kaksiosaista kriteeriä siitä yksinkertaisesta syystä, että sen on täytynyt ratkaista ainoastaan Anicin nostama kanne, koska Statoil ei ole nostanut kannetta. Kysymys ei ole myöskään pelkästään kilpailusääntöjä rikkoneen yrityksen yksilöinnistä, vaan tämän yrityksen käyttäytymisestä vastaavan oikeussubjektin määrittämisestä, jotta päätös voitaisiin panna muun muassa sakon osalta täytäntöön. Anic esittää komission mukaan väitteitä, joita ei voida pitää enää hyväksyttävänä, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrittänyt tosiseikat, jotka koskevat etenkin SIR:n toiminnan lukemista Anicin vastuulle.
- 143 Komissio katsoo lisäksi, että tämä valitusperuste voitaisiin jättää tutkimatta sillä perusteella, että se on liian yleisluonteinen. Joka tapauksessa Statoil on valittu polypropeenipäätöksen adressaatiksi, sillä Saga Petrokjemi on sulautunut Statoiliin. Sitä vastoin Anic on esiintynyt markkinoilla omana yksikkönään, jolla on yksi ainoa markkinapolitiikka, ja myynyt polypropeenintuotantonsa Montelle ennen kyseistä päätöstä jatkaen kuitenkin toimintaansa oikeushenkilönä.
- 144 Tältä osin on ensinnäkin todettava, että siltä osin kuin valitusperuste koskee sitä, että Anicin katsottaisiin olevan vastuussa SIR:n toimenpiteistä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 241 kohdassa todennut, että sen komission määrittämää tosiseikastoa koskevasta arvioinnista ilmenee, että Anicin osalta kilpailusääntöjen rikkominen on osoitettu ainoastaan sen oman toiminnan perusteella. Yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole valituksen yhteydessä kyseenalaistaa tätä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrittämää tosiseikastoa.
- 145 Siltä osin kuin Anic väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut sen olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta; vaikka sen polypropeenintuotanto oli siirtynyt Montelle, Anic jättää huomiotta yrityskohtaisen vastuun periaatteen ja sen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (ks.

vastaavasti em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 80 ja 84 kohta) ilmenevän ratkaisevan seikan, että niin sanottua taloudellisen jatkuvuuden kriteeriä voidaan soveltaa ainoastaan siinä tapauksessa, että yrityksen toiminnasta vastuussa oleva oikeushenkilö on oikeudellisesti lakannut olemasta kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen. Tästä seuraa lisäksi, että näiden kriteerien soveltaminen ei ole millään tavoin oikeusvarmuuden periaatteen vastaista.

- 146 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti katsonut 240 kohdassa, ettei sen tarvitse vastata asiaan liittymättömiin kysymyksiin. Myöskään yhteisöjen tuomioistuimen ei ole syytä lausua mahdollisista toimenpiteistä, jotka on toteutettu nimenomaisessa tarkoituksessa välttää kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättäviä seuraamuksia.
- 147 Näin ollen myöskään viidettä valitusperustetta ei voida hyväksyä.

Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden virheellinen arviointi

- 148 Kuudennessa valitusperusteessaan Anic arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei se ole ottanut riittävällä tavalla huomioon Anicin hyvin marginaalista osuutta väitetyssä kartellissa ja että se on tyytynyt komission tekemiin toteamuksiin. Erityisesti Anicin ja SIR:n yhdistymisen vuoksi Anicin todellista kokoa vääristävät pitkälti virheelliset luvut, jotka Anic on kiistänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa, toisin kuin valituksenalaisen tuomion 274 kohdassa mainitaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutusten osalta jättänyt huomiotta yritysten yksilöllisen käyttäytymisen rikosoikeudellisen vastuun henkilökohtaisuuden periaatteen sivuuttaen. Toisin kuin komissio väittää, näillä väitteillä ei pyritä palaamaan tosiseikkoja koskeviin kysymyksiin, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on lausuttava kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan nojalla.

- 149 Komissio huomauttaa, että Anicin väite, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi ottanut riittävällä tavalla huomioon Anicin vähäistä osuutta kartellissa, on jätettävä tutkimatta, koska sillä pyritään kyseenalaistamaan tosiseikaston määrittäminen. Rikosoikeudellisen vastuun henkilökohtaisuuden osalta komissio toteaa, että se on jo ottanut huomioon yritysten vastuun laajuuden erityisesti määräämällä ankarammat sakot neljälle yritykselle, jotka ovat yhteistoimintajärjestelystä eniten vastuussa.
- 150 Tältä osin on ensinnäkin todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 623 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin valituksenalaisen tuomion 264 kohdassa todennut, että komissio oli asianmukaisesti määrittänyt Anicin aseman kilpailusääntöjen rikkomisessa sen osallistumisen ajalta ja ottanut tämän aseman huomioon vahvistaakseen sakon määrän. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei siis voida väittää tehneen tältä osin oikeudellista virhettä.
- 151 Siltä osin kuin tällä valitusperusteella pyritään kyseenalaistamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 274 kohdassa esiin tuoma seikka eli se, että komissio oli esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa Anicin koosta polypropeenimarkkinoilla asianmukaiset luvut, joiden paikkansapitävyyttä Anic ei ollut kiistänyt, se koskee tosiseikkoja koskevia kysymyksiä, joita ei voida tutkia valituksen yhteydessä.
- 152 Ottaessaan kantaa kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutusten huomioonottamiseen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei ole tarvinnut tutkia yritysten yksilöllistä käyttäytymistä, koska kuten se toi perustellusti esiin 280 kohdassa, sakon yleistä tasoa määritettäessä ei ollut otettava huomioon vaikutuksia, jotka johtuvat tietyn yrityksen omaksumakseen väittämästä käyttäytymisestä, vaan sen kilpailusääntöjen rikkomisen kokonaisuuden vaikutukset, johon yritys on osallistunut.
- 153 Tästä seuraa, että myös kuudes valitusperuste on hylättävä.

Sakon suuruuden virheellinen määrittäminen

- 154 Seitsemännessä valitusperusteessaan Anic väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen tutkiessaan uudelleen sakon määrää, koska se ei ole ottanut asianmukaisesti huomioon asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdassa lueteltuja seikkoja Anicin kilpailusääntöjen rikkomisen keston eikä myöskään vakavuuden osalta. Keston osalta Anic väittää lopettaneensa kesäkuussa 1982, eikä saman vuoden lokakuussa, kaiken käyttäytymisen, jota voitaisiin pitää perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisena. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi siis pitänyt alentaa sakon määrää enemmän, ottaen huomioon salaisen yhteistyön lyhyemmän keston.
- 155 Vakavuuden osalta Anic väittää, että komissio tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät ole kumpikaan arvioineet asianmukaisesti Anicin osuutta salaisissa sopimuksissa eivätkä myöskään polypropeenitoimitusten merkittävyyttä yhteisössä tai liikevaihtoa.
- 156 Ensimmäisen seikan osalta komissio on tehnyt eron neljän suuren ja muiden tuottajien välillä, mutta se ei ole tehnyt muita eroja näiden muiden tuottajien osalta niiden oletettuun kartelliin osallistumisen asteen perusteella.
- 157 Markkinaosuuden osalta Anic toteaa, että komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämän kysymyksen seurauksena esittämästä taulukosta ilmenee, että polypropeenipäätös perustuu vuoden 1983 tietoihin (2,8 %), joilla ei ole mitään merkitystä, koska Anic on lakannut osallistumasta kilpailusääntöjen rikkomiseen vuonna 1982 (jonka aikana sen markkinaosuus oli 2,43 % eikä 2,7 %, kuten kyseiseen päätökseen liitetystä taulukosta 1 ilmenee).
- 158 Anic toteaa väittäneensä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa — ilman, että sen väitettä olisi otettu huomioon — että sen liikevaihto oli vuonna 1982 32 966 miljardia ITL, kun taas komissio oli perustanut päätöksensä lukuun

25 miljoonaa ecua eli lukuun, joka on 36 790 ja 38 636 miljardia ITL:n välillä. Anic toteaa komission selitykseen, jonka mukaan luku 25 miljoonaa ecua perustui vuoden 1982 vaihtokurssin soveltamiseen, että komission ei olisi pitänyt soveltaa vuoden 1982 vaihtokurssia määrittäessään vuonna 1986 asetetun sakon määrää. Vuoden 1986 vaihtokurssia on käytetty muunnettaessa 750 000 ecun suuruinen sakko 1 103 692 500 ITL:ksi. Tämä epäjohtonmukaisuus ilmenee komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esittämässä taulukossa todellisena virheenä: Anicille asetettu sakko ei vastaa 2,5:tä prosenttia sen vuoden 1982 liikevaihdosta, vaan 3,35:tä prosenttia. Siten on ilmeistä, että sakon määrä on vahvistettu liikevaihtoon nähden aiottua korkeammaksi tai että huomioon oli otettu vuoden 1982 todellista liikevaihtoa paljon korkeampi liikevaihto. Molemmissa tapauksissa komission esittämät ristiriitaiset ja virheelliset tiedot ovat vääristäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia.

- 159 Komissio katsoo, että kilpailusääntöjen rikkomisen lyhyempää kestoä koskevilla väitteillä, jotka se kiistää, sekä väitteillä siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi painottanut väärin eri tekijöitä arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, pyritään kyseenalaistamaan tosiseikkoja koskevia kysymyksiä.
- 160 Anicin markkinaosuuden määrittämisen osalta komissio huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitettu taulukko on laadittu polypropeenipäätöksen tekemisen jälkeen ja ettei komissio ole tehnyt mitään matemaattisia laskelmia vahvistaakseen sakon määrän. Taulukolla on ollut tarkoitus esittää vertailukelpoisia tietoja kaikista yrityksistä, mikä selittää sen, että siinä ilmoitetaan Anicin vuoden 1983 markkinaosuus, kuten muidenkin yritysten osalta.
- 161 Liikevaihdon osalta komissio toteaa, että Anicin esittämä luku 32 966 miljardia ITL vastaa asiallisesti komission vuoden 1982 keskimääräisen vaihtokurssin perusteella vahvistamaa lukua 25 miljoonaa ecua.
- 162 Ensinnäkin kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 259 ja 260 kohdassa yhteenvetona esittämästä kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista koskevasta arvioinnista

ilmenee, että rikkominen päättyi vuoden 1982 lokakuun lopussa ja että vuoden 1982 puolivälissä Anic oli lakannut osallistumasta polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin sekä pyrkimästä näissä kokouksissa saavutettavaan yhteisymmärrykseen. Lisäksi 261 kohdasta ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi tästä syystä Anicille asetetun sakon määrää. Koska kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen arviointiin kohdistuneet Anicin väitteet on hylätty, niitä ei ole syytä ottaa huomioon sakon määrää laskettaessa.

- 163 Toiseksi on todettava, että Anicin väitteet, jotka koskevat sen kilpailusääntöjen rikkomisessa olleen osuuden huomioon ottamista ja sen kokoa polypropeenimarkkinoilla, ovat päällekkäisiä kuudennen valitusperusteen yhteydessä esitettyjen väitteiden kanssa ja on hylättävä samoilla perusteilla.
- 164 Kolmanneksi, siltä osin kuin Anicin arvostelu kohdistuu sen vuoden 1982 liikevaihdon huomioonottamiseen, on huomattava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. mm. yhdistetyt asiat 100/80—103/80, *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 120 kohta ja asia 183/83, *Krupp Stahl* v. komissio, tuomio 12.11.1985, Kok. 1985, s. 3609, 37 kohta) sakon suuruutta määritettäessä voidaan ottaa huomioon paitsi yrityksen kokonaisliikevaihto, josta saadaan tietoa, vaikka se olisikin likimääräistä ja puutteellista, yrityksen koko ja sen taloudellinen valta, myös se osa liikevaihdosta, joka perustuu rikkomisen kohteena oleviin tavaroihin ja jonka perusteella voidaan siis saada tietoa rikkomisen laajuudesta.
- 165 Arvioitaessa yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa kilpailusääntöjen rikkomisajankohtana on siis käytettävä kyseisen ajankohdan vaihtokurssia eikä niitä vaihtokursseja, joita sovellettiin tehtäessä päätös sakon asettamisesta. Päinvastaisessa tapauksessa kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden eri yritysten kokoa vääristäisivät ulkonaiset ja satunnaiset tosiseikat, kuten kansallisten valuuttojen myöhemmät arvonmuutokset. Sitä vastoin on selvää, että ecuna ja kansallisina valuuttoina vahvistetut sakot on muunnettava päätöksentekohetkellä sovellettavien vaihtokurssien perusteella, koska muutoin sakkojen taso muuttuisi eri valuuttoja käytäviin valtioihin sijoittautuneiden yritysten osalta.

- 166 Tästä seuraa, että myös seitsemäs valitusperuste on hylättävä.
- 167 Koska yhtäkään Anicin esittämistä valitusperusteista ei ole hyväksytty, sen vastavalitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Komission valitus

Tutkittavaksi ottaminen

- 168 Anic väittää ensimmäisen kerran vastauskirjelmässään, että komission valitus olisi jätettävä tutkimatta, koska sillä ei ole oikeussuojan tarvetta. Komissio on todennut hakeneensa tuomioon muutosta saadakseen selvyyttä periaatteisiin ilman, että sillä olisi nimenomaista intressiä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättämän sakon tason muuttamiseen. Valituksen tekemiseen oikeuttaa kuitenkin pelkästään intressi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion tuomiolauselman muuttamiseen. Koska komissio ilmoittaa olevansa valmis hyväksymään tuomiolauselman Anicille määrätyn sakon suuruuden osalta, oikeudenkäyntiin ei ole enää aihetta.
- 169 Anic väittää lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustelut sen antamassa tuomiossa vastaavat kaikilta osin rinnakkaisessa asiassa T-11/89, Shell vastaan komissio, 10.3.1992 annetussa tuomiossa (Kok. 1992, s. II-757) esitetyjä perusteluja. Komissio ei kuitenkaan ole valittanut tästä viimeksi mainitusta tuomiosta, mikä voisi selittyä joko sillä, että asiassa Shell vastaan komissio sakon määrää alennettiin prosentuaalisesti vähemmän, tai sillä, että asiassa Shell vastaan komissio tuomio annettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion jälkeen eli ajankohtana, jona komission oikeu-

dellinen yksikkö oli keskittynyt reagoimaan viimeksi mainittuun tuomioon. Olipa asia miten tahansa, Anic on mielestään joutunut syrjinnän kohteeksi.

- 170 Komissio toteaa tähän, että vaikka oletettaisiin Anicin esittämällä tavalla, että komissio olisi syrjinyt tätä yritystä valittamalla nyt esillä olevassa asiassa, vaikka se ei ole valittanut asiassa Shell, tämä ei voisi johtaa valituksen hylkäämiseen.
- 171 Tältä osin riittää, kun todetaan, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan kolmannessa kohdassa määrätään, että lukuun ottamatta tapauksia, jotka koskevat yhteisöjen ja niiden henkilöstön välisiä riitoja, muutosta voivat hakea myös jäsenvaltiot tai yhteisöjen toimielimet, jotka eivät ole olleet väliintulijana asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Yhteisöjen toimielinten ei siis pidä näyttää toteen, että niillä olisi intressi valittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta, riippumatta siitä, ovatko ne olleet asianosaisina ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.
- 172 Toisaalta kukin asianosainen voi vapaasti arvioida, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta tarkoituksenmukaista valittaa, eikä yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ole arvioida komission tältä osin tekemiä päätöksiä.
- 173 Tästä seuraa, että Anicin väitteet siitä, että komissiolla ei olisi oikeussuojan tarvetta tai että sitä olisi syrjitty, ovat perusteettomia, minkä vuoksi komission tekemä valitus on tutkittava aineellisesti.

Aineelliset perusteet

Yleistä

- 174 Komissio täsmentää, ettei se riitauta valituksenalaisen tuomion niitä kohtia, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kumonnut polypropeenipäätöksen siltä osin kuin siinä todetaan Anicin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua ja lokakuun 1982 jälkeen (tuomiolauselman 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta) ja joissa se alensi vastaavasti sakon määrää. Komission valitus liittyy niihin valituksenalaisen tuomion kohtiin, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi polypropeenipäätöksen siltä osin kuin siinä todettiin Anicin osallistuneen sovittujen hintojen noudattamisen helpottamiseksi tarkoitettuihin jatkotoimenpiteisiin joko vuoden 1982 puolivälin jälkeen (tuomiolauselman 1 kohdan toinen luetelmakohta) tai koko ajanjakson ajan (tuomiolauselman 1 kohdan kolmas luetelmakohta) ja joissa se alensi vastaavasti sakon määrää (tuomiolauselman 2 kohta).
- 175 Komission mielestä tällä kysymyksellä on nyt esillä olevaa asiaa laajempi merkitys, koska kyse on sellaisen periaatteen vahvistamisesta, jonka mukaan usean yrityksen sopiessa tietyn tuotteen hintatasosta kukin yritys vastaa kaikista hintojen tukemista koskevista toimenpiteistä ja jopa niistä, joiden toteuttamiseen se ei ole todellisuudessa myötävaikuttanut. Vaikutuksilla sakon tasoon on komission mielestä toisarvoinen merkitys, mutta ne vahvistavat komission intressin jopa prosessuaaliselta kannalta.

Polypropeenipäätöksen virheellinen tulkinta

- 176 Komissio väittää ensimmäisessä valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut virheellisesti sen päätöstä yhdistäessään siihen toteamuksen, jota siinä ei ole. Päätöksen 1 artiklassa ei ole missään vaiheessa ollut tarkoitus todeta, että Anic olisi osallistunut kokonaan tai osittain siinä mainittuihin toimenpiteisiin, vaan että se on muiden yritysten tavoin vastuussa

kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan eli siis myös sellaisista toimenpiteistä, joihin se ei ole suoraan osallistunut. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on siten kumonnut polypropeenipäätöksen sellaisen osan, jota ei ole olemassa.

- 177 Komission mukaan kyseiset 15 yritystä ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklaa osallistumalla polypropeenin hinnan tukemiseksi muodostettuun kartelliin, jonka pääasiallisena tarkoituksena oli vähimmäismyyntihintojen vahvistaminen ja johon sisältyi tämän tavoitteen täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuja jatkotoimenpiteitä. Kaikki yritykset eivät osallistuneet kaikkiin jatkotoimenpiteisiin, mutta polypropeenipäätöksessä kunkin yrityksen katsottiin vastaavan kartellista kokonaisuudessaan. Tämän päätöksen mukaan kyse ei ollut useista kilpailusääntöjen rikkomisista vaan yhdestä rikkomisesta, kuitenkin siten, että sakon suuruutta määritettäessä otettiin huomioon kunkin yrityksen enemmän tai vähemmän merkittävä osuus. Polypropeenipäätöksen 1 artiklassa yritysten on siten katsottu olevan vastuussa kunkin osalta erikseen täsmennettyinä ajanjaksoina viitenä eri menettelytapana ilmenneestä kilpailusääntöjen rikkomisesta ilman, että päätöksessä olisi yksilöity niitä yrityksiä, jotka olivat noudattaneet tiettyjä menettelytapoja, tai niitä ajankohtia, jolloin ne olivat sen tehneet.
- 178 Komission mukaan valituksenalaisen tuomion tuomiolauselmassa sitä vastoin oletetaan, että vastuu syntyy kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan erotuksena vastuusta, joka liittyy rikkomisen muodostaviin menettelytapoihin: eri menettelytavat eivät välttämättä lakkaa samoina päivämäärinä, ja sakossa otetaan huomioon sekä tämä ero että tiettyyn menettelytapaan osallistumatta jättäminen. Tästä ilmenee, mitä vaikutuksia yhden kilpailusääntöjen rikkomisen käsitteellä on verrattuna siihen, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella soveltaa sitä.
- 179 Anic katsoo, että komission kanta, jossa ei oteta huomioon kunkin yrityksen konkreettista osallistumista kaikkiin yksittäisiin kartellin täytäntöönpanotoimiin, jotka voivat olla muodoltaan sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, on puolustettavissa ainoastaan sillä edellytyksellä, että todetaan, ettei sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteiden välillä ole asiallista eroa. Tällainen toteaminen olisi kuitenkin ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 198 ja 200 kohdassa esittämien yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön perustuvien periaatteiden kanssa.

Tästä seuraa Anicin mukaan, että sopimus edellyttää joka tapauksessa yhteisymmärrystä, kun taas yhdenmukaistettu menettelytapa muodostuu tietoisesta samansuuntaisesta käyttäytymisestä. Näiden kahden käsitteen välillä ei ole pelkästään määrällisiä vaan myös laadullisia eroja, koska sopimus voi perustua yhteisymmärrykseen ilman konkreettisen toimenpiteen täytäntöönpanoa, kun taas yhdenmukaistettu menettelytapa johtuu tosiasiallisesta käyttäytymisestä, jossa konkretisoituu yritysten käyttäytymisen tietoinen samansuuntaisuus tai yhdenmukaistaminen. Tästä seuraa, että tosiasiallinen käyttäytyminen voi olla ilmaus yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta ainoastaan, jos se perustuu sopimukseen. Kuitenkin tällaisessa tapauksessa sopimuksen olemassaolo ja varsinkin yhteisymmärrys, johon sopimus perustuu, on näytettävä toteen, mitä komissio ei ole tehnyt polypropeenipäätöksessä.

180 Anic katsoo, että tulkintavirhe, johon komissio vetoaa, on keinotekoinen ongelma, jolla ei ole käytännön seurauksia. Komissio ei tosin ole väittänyt Anicin syyllistyneen useisiin erillisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin vaan osallistuneen yhteen rikkomiseen. Tämä yksi kilpailusääntöjen rikkominen muodostuu kuitenkin eri menettelytavoista. Komissio arvostelee kyseisiä eri yrityksiä siitä, että ne ovat osallistuneet polypropeenipäätöksen 1 artiklassa lueteltuihin eri toimenpiteisiin, jotka muodostavat itse kilpailusääntöjen rikkomisen. Yksi kilpailusääntöjen rikkominen, joka ei sisälly näihin menettelytapoihin tehtyyn viittaukseen, on Anicin mukaan sisällyksetön.

181 Komissio on Anicin mukaan käyttänyt yhden kilpailusääntöjen rikkomisen käsitettä voidakseen väittää yritysten olevan vastuussa kaikista kilpailusääntöjen rikkomiseen sisältyvistä menettelytavoista ja voidakseen olla esittämättä näyttöä kunkin yrityksen käyttäytymisestä. Komission polypropeenipäätöksessä käytämä sanamuoto on ilmaistu implisiittisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekstissä, jossa otetaan käyttöön yhden rikkomisen käsite ja yksilöidään rikkomisen eri osa-alueet ainoastaan, jotta rikkominen voitaisiin rajata ajallisesti ja jotta kunkin yrityksen vastuuta voitaisiin arvioida paremmin. Yritysten tietynlaisesta käyttäytymisestä käy ilmi sopimus ja yhdenmukaistettu menettelytapa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ei siten voida arvostella siitä, että se on kumonnut polypropeenipäätöksen kohdat, joissa Anicin todettiin olevan vastuussa käyttäytymisestä, jota ei voitu lukea sen syyksi, koska sitä ei ollut näytetty riittävällä tavalla toteen.

Perustelujen ja tuomiolauselman välinen ristiriita

- 182 Toisessa valitusperusteessaan komissio väittää, että valituksenalaisessa tuomiossa on ristiriita. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhtäältä hyväksynyt 203 ja 204 kohdassa polypropeenipäätöksen perustana olevan tosiseikkojen luonnehdinnan ja siten teorian yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Toisaalta se on kumonnut osittain tämän päätöksen sillä perusteella, ettei Anicin ollut näytetty osallistuneen kyseisenä ajankohtana toteutettuihin tiettyihin toimenpiteisiin, vaikka nämä toimenpiteet olivat osa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhtenä rikkomisena pitämää kilpailusääntöjen rikkomista. Tämä ristiriita sisältyy myös valituksenalaisen tuomion tuomiolauselmaan. Vaikka 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa viitataan kokonaisuudessaan rikkomiseen, joka on ajallisesti rajattu, Anicin vastuu ei toisessa ja kolmannessa luetelmakohdassa ulotu näin rajattuna ajanjaksona toteutettuihin toimenpiteisiin, vaikka nämä toimenpiteet ovat osa kilpailusääntöjen rikkomista. Lopulta komissio arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se ei ole katsonut Anicin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan yhden rikkomisen teorian mukaisesti, vaan se on tehnyt eron eri toimenpiteiden välillä niin kuin kyse olisi erillisistä rikkomisista.
- 183 Komission mukaan Anic on sen kanssa samaa mieltä yhden rikkomisen käsitteestä ja siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole käyttänyt tätä käsitettä asianmukaisesti. Asianosaiset ovat eri mieltä ainoastaan näiden väitteiden seurauksista, sillä komissio katsoo, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt vapauttaa Anicia kokonaan tai osittain kilpailusääntöjen rikkomisen muodostaviin osa-alueisiin liittyvästä vastuusta, kun taas Anic katsoo, että sen osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen päättyi vuoden 1982 puolivälissä samanaikaisesti kuin sen osallistuminen kokouksiin, eikä lokakuussa 1982. Komission mukaan Anicin väite koskee tosiseikkoja ja on siten jätettävä tutkimatta, mutta vaikka yhteisöjen tuomioistuin olisi tältä osin Anicin kannalla, tämä yritys olisi kuitenkin vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta vuoden 1982 puoliväliin asti, minkä vuoksi valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 1 kohdan toinen ja kolmas luetelmakohta olisi joka tapauksessa kumottava.
- 184 Anic katsoo, ettei valituksenalaisen tuomion perustelujen ja tuomiolauselman välillä ole senkaltaista ristiriitaa, johon komissio viittaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi sitä vastoin pitänyt käsitellä asia loppuun asti ja päätellä perusteluissa esitetyistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista ja oikeu-

dellisista periaatteista, ettei Anic osallistunut kartelliin. Kuten Anic selittää vastavalituksessaan, sen osalta ei ole näytetty toteen neljää kartellin täytäntöönpanemiseksi välttämättömäksi katsotuista viidestä menettelytavasta. Näissä olosuhteissa pelkästään kokouksiin osallistuminen ei voinut merkitä liittymistä sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

- 185 Kun yleisesti viitataan erotuksetta yhdenmukaistetuksi väitetyn järjestelmän kaikkiin osa-alueisiin, on vielä näytettävä, että Anic on noudattanut järjestelmää. Kuitenkaan yhdenkään toimenpiteen osalta, josta Anicia arvostellaan, sen ei ole näytetty panneen sitoumuksia täytäntöön, esimerkiksi korottamalla samanaikaisesti hintoja tai noudattamalla sille osoitettuja kiintiöitä. Jopa lokakuun 1983 pitämistä ajanjakson päättymisajankohtana voidaan pitää kyseenalaisena, koska kyseisenä ajankohtana siirto Montelle oli jo toteuttamiskelpoinen, koska kokouksiin osallistuminen päättyi toukokuussa 1982 tai vuoden 1982 puolivälissä ja koska myyntimääriä koskevien toivomusten ilmoittamista ICI:lle ei voitu pitää riittävänä näyttönä osallistumisesta yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Koska kyseisten toivomusten ilmoittamista ei siten voida pitää mitenkään merkityksellisenä, huomioon voidaan ottaa ainoastaan se, että Anic osallistui kokouksiin, millä ei ollut vaikutuksia, mikä vuorostaan ei ole riittävää, jotta Anicin voitaisiin katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan.
- 186 Valituksenalainen tuomio perustuu Anicin mukaan kokonaisuudessaan ajatukselle, että tuottajien kokouksiin osallistuminen on välttämätön tunnusmerkki ja riittävä näyttö siitä, että Anic on osallistunut kartelliin. Tämän vuoksi joka kerta, kun Anicin osallistumista kokouksiin ei ole näytetty toteen, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen johdonmukaisesti katsonut, ettei se ole osallistunut kartelliin kyseisinä ajanjaksoina kyseisten aloitteiden osalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näkemyksen mukaisesti olisi johdonmukaista katsoa myös, ettei Anic ollut vastuussa edes sinä ajanjaksona, jona sen katsottiin osallistuneen kartelliin kokonaisuudessaan, niissä kokouksissa suunnitelluista menettelytavoista, joihin se ei ollut osallistunut. Komission kritiikki on siten Anicin mielestä perusteetonta, ilman että Anicin kuitenkin tarvitsisi yhtyä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteluihin.
- 187 Vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun jälkeisen ajanjakson osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tutkimus jakautuu kilpailusääntöjen rikkomisen eri osa-alueisiin, mutta sen päättely perustuu kuitenkin kokouksiin ja kiintiöihin osallistumisen erottamattomaan luonteeseen. Anic väittää erityisesti hintoja ja kiintiöitä koskevan yhteistoiminnan osalta, että koska se ei osallistunut

kokouksiin vuoden 1982 puolivälin jälkeen, se ei ollut mukana tätä ajanjaksoa myöhemmissä aloitteissa. Samoin niihin kokouksiin osallistumatta jättäminen, joissa hinta -aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitetut toimenpiteet toteutettiin, merkitsee siinä yhteydessä sovittujen aloitteiden ulkopuolella olemista.

- 188 Anic ei hyväksy luonnehdintaa yhdeksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi. Vaikka oletettaisiin, että useiden yritysten eri käyttäytymisellä useiden vuosien aikana olisi tietty päämäärää koskeva yhteys, kilpailusääntöjen rikkomiset eivät muodostaisi yhtä tekoa, ne säilyttäisivät luonteensa ja ne olisi riitautettava erikseen. Komission väitteen avulla voidaan selittää, miten Anicia on voitu pitää vastuullisena hintoja tai kiintiöitä koskevista aloitteista ilman, että sen oli näytetty tosiasiallisesti panneen ne täytäntöön: sen subjektiivista yhteistyötahtoa on pidetty riittäväenä. Kuitenkaan edes tämän tulkinnan perusteella yrityksen ei voida katsoa olevan vastuussa toimenpiteistä, joihin se ei ole osallistunut vähintäänkin subjektiivisella tasolla.
- 189 Anic katsoo, että vaikka oletettaisiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tavoin, että kokoukset olivat tuottajien yhdenmukaistetun järjestelmän ratkaiseva tunnusmerkki, valituksenalaisen tuomion perustelujen ja tuomiolauselman välinen ristiriita on yhä Anicin esittämällä tavalla ilmeinen. Koska Anicin ei ole näytetty osallistuneen kokouksiin 9.6.1982 jälkeen, kuten valituksenalaisen tuomion 91 ja 100 kohdasta ilmenee, sen ei voida katsoa olevan vastuussa yhdestäkään tätä päivämäärää myöhemmästä aloitteesta. Tästä seuraa, että sen osallisuus väitettyyn kartelliin päättyi kaikkine vaikutuksineen kesäkuussa eikä lokakuussa 1982.
- 190 Tältä osin komission valituksessaan esittämät kaksi valitusperustetta on tutkittava yhdessä. Näiden väitteiden paikkansapitävyyden arvioimiseksi on ensinnäkin tutkittava, onko polypropeenipäätöksellä todellisuudessa komission sille osoittama sisältö ja merkitys kunkin yrityksen ja etenkin Anicin vastuun osalta kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuudessaan. Jos näin on, toiseksi on arvioitava, pitävätkö valituksenalaisen tuomion perustelut ja tuomiolauselman todellisuudessa sisällään polypropeenipäätöksen tulkintaa koskevan ristiriidan, kuten komissio väittää. Kolmanneksi yhteisöjen tuomioistuimen on vielä tarvittaessa tutkittava, onko polypropeenipäätös, sellaisena kuin komissio sitä tulkitsee, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan, tämän määräyksen

rikkomiseen liittyvän vastuun yrityskohtaisuuden periaatteen, todistelua koskevien sääntöjen ja puolustautumisoikeuksien periaatteen vastainen, kuten Anic väittää.

- 191 Ensinnäkin on todettava, että polypropeenipäätöksen 1 artiklassa kyseisten yritysten väitetään osallistuneen eri ajanjaksoina sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joihin sisältyvät määräyksen a—e kohdassa mainitut lainvastaiset toimenpiteet. Tällainen sanamuoto vahvistaa väitteen, jonka mukaan komissio on tällä tavoin halunnut saattaa kunkin asianomaisen yrityksen vastuuseen kaikesta näin kuvatusta lainvastaisesta toiminnasta.
- 192 Polypropeenipäätöksen perustelut tukevat tätä tulkintaa. Viitaten kilpailusääntöjen rikkomisen osa-alueisiin, joita päätöksen 81 kohdassa on luonnehdittu yhdeksi jatkuvaksi ”sopimukseksi”, komissio on erityisesti 83 kohdassa todennut, että ”päätelmää, jonka mukaan oli olemassa pysyvä sopimus, ei heikennä se, että tietyt tuottajat eivät välttämättä osallistuneet kaikkiin kokouksiin”. Lisäksi komissio on täsmentänyt, että ”kaikki ne yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, ovat osallistuneet aloitteen suunnitteluun ja yksityiskohtia koskeviin keskusteluihin” ja että ”näiden yritysten vastuu ei ole siitä syystä vähäisempi, että ne ovat satunnaisesti olleet poissa tietyistä kokouksesta (tai Shellin tapauksessa kaikista ns. plenum-kokouksista)”.
- 193 Polypropeenipäätöksen taustalla oleva käsitys on ilmaistu erityisen selvästi kyseisessä 83 kohdassa, jossa komissio toteaa, että ”tämän asian ytimenä on huomattavan pitkän ajan toiminut yhteiseen päämäärään pyrkinyt tuottajien yhteenliittymä” ja että ”kunkin tuottajan on otettava vastuu, joka perustuu paitsi sen välittömään asemaan, myös sopimuksen täytäntöönpanoon [kokonaisuudessaan]. Kunkin tuottajan osallisuuden astetta ei siten määritetä sen ajanjakson perusteella, jonka osalta tarkastuksissa on havaittu sen hintoja koskevia ohjeita, vaan koko siltä ajalta, jona se on osallistunut yhteiseen aloitteeseen.”

- 194 Erityisesti polypropeenimarkkinoilta ennen komission tarkastuksia poistuneiden Anicin ja Rhône-Poulenc SA:n osalta komissio totesi 83 kohdassa, että ”niiden osallistuminen kokouksiin ja myyntimääriä koskeviin tavoitteisiin sekä kiintiöitä koskeviin suunnitelmiin ilmenee kuitenkin löytyneistä asiakirjoista. Sopimusta on arvioitava kokonaisuudessaan ja näiden yritysten osallisuus on näytetty toteen ilmankin niiden antamia hintoja koskevia ohjeita”.
- 195 Edellä esitetystä on syytä päätellä, että polypropeenipäätöstä on tulkittava siten, että Anicin katsotaan olevan siinä vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan, myös niistä osa-alueista, joihin se ei ole osallistunut suoraan.
- 196 Toiseksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut tämän saman polypropeenipäätöstä koskevan tulkinnan valituksenalaisen tuomion useissa kohdissa ja ennen kaikkea tuomiolauselman 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa, kun se on kumonnut polypropeenipäätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä todettiin Anicin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua ja vuoden 1982 lokakuun lopun jälkeen. Tämä sanamuoto osoittaa implisiittisesti, että Anic on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan vastuussa yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta koko osallistumisensa ajalta.
- 197 Sama näkemys on ilmaistu nimenomaisesti valituksenalaisen tuomion 203 ja 204 kohdassa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti, että erilaiset yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimukset olivat niiden samanlaisen tarkoituksen perusteella osa säännöllisesti järjestettyjen kokousten sekä hintatavoitteiden ja kiintiöiden vahvistamista koskevia järjestelmiä, ja korosti, että nämä järjestelmät olivat osa kyseisten yritysten pyrkimyksiä, joilla oli yksi ainoa taloudellinen päämäärä eli polypropeenimarkkinoiden tavanomaisen hintakehityksen vääristäminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi siten esiin, että olisi keinotekoisista jakaa tämä jatkuva käyttäytyminen, jolla oli yksi ainoa päämäärä, pitämällä sitä useina erillisinä kilpailusääntöjen rikkomisina, ja katsoi, että Anic oli osallistunut sellaisten järjestelmien kokonaisuuteen, jotka muodos-

tivat sekä lainvastaisina sopimuksina että yhdenmukaistettuina menettelytapoina asteittain ilmenneen yhden kilpailusääntöjen rikkomisen.

- 198 Valituksenalaisen tuomion näistä kohdista seuraa, että Anicin oli samoilla perusteilla kuin muidenkin kyseessä olleiden yritysten katsottava olleen mukana yhdessä kilpailusääntöjen rikkomisessa, joka ilmeni järjestelmien kokonaisuuteen kuuluvana lainvastaisten menettelytapojen sarjana eikä useina erikseen arvioitavina menettelytapoina.
- 199 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sitä vastoin poikkesi tästä tulkinnasta valituksenalaisen tuomion muissa kohdissa ja varsinkin tuomiolauselman 1 kohdan toisessa ja kolmannessa luetelmakohtassa, kun se kumosi polypropeenipäätöksen siltä osin kuin siinä todettiin Anicin osallistuneen polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmään, hinta-aloitteisiin ja kuukausittaisen myynnin rajoittamiseen aikaisemman ajanjakson perusteella vuoden 1982 puolivälin jälkeen ja osallistuneen kaikkiin hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toimenpiteisiin koko sinä aikana, jona se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 200 Käytetystä sanamuodosta ilmenee, että polypropeenipäätös kumottiin siltä osin kuin siinä katsottiin Anicin olevan vastuussa tietyistä menettelytavoista, sillä perusteella, että komissio ei ollut näyttänyt Anicin osallistuneen niihin.
- 201 Valituksenalaisen tuomion tietyt kohdat vahvistavat tämän päätelmän. Todettuun 95 kohdassa, että Anicin oli osoitettu osallistuneen säännöllisesti polypropeenin tuottajien kokouksiin ainoastaan vuoden 1982 puoliväliin asti, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 100 ja 115 kohdassa, ettei komissio ollut esittänyt riittävää selvitystä sen osallisuudesta kokousten järjestelmään eikä vastaavasti hinta-aloitteisiin vuoden 1982 puolivälin jälkeen. Lisäksi 122—127 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että Anicin osallistumista seurantajärjestelmään ja muihin hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toimenpiteisiin ei ollut näytetty riittävällä tavalla toteen, koska komissio ei ollut osoittanut Anicin osallistuneen niihin kokouksiin, joiden aikana nämä toimenpiteet toteutettiin.

- 202 On siis todettava, että valituksenalaiseen tuomioon todella sisältyy ristiriita. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhtäältä todennut, että Anic oli osallistunut muiden yritysten kanssa vuoden 1982 lokakuun loppuun asti yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon sisältyi säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmiä sekä hintatavoitteiden ja kiintiöiden vahvistamistoimenpiteitä, joilla kaikilla pyrittiin yhteen ainoaan taloudelliseen päämäärään eli polypropeenimarkkinoiden tavanomaisen hintakehityksen vääristämiseen. Toisaalta tuomiossa katsottiin, ettei Anicin vastuu sellaisten menettelytapojen sarjasta, jotka kuitenkin olivat erityisiä ilmauksia tästä yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta, kattanut joko osaa siitä ajanjaksosta, jonka aikana se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen, tai koko tuota ajanjaksoa sillä perusteella, ettei Anicin ollut näytetty osallistuneen näihin menettelytapoihin tai osallistuneen niihin kokouksiin, joiden aikana niiden täytäntöönpanosta päätettiin, tutkimatta sitä, saattoiko sen vastuu näistä nimenomaisista menettelytavoista perustua sen osallistumiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuudessaan.
- 203 Kolmanneksi on huomattava, että tämän tuomion 81—90 kohdasta ilmenee, että yritys, joka on osallistunut sille ominaisella käyttäytymisellään nyt esillä olevan kaltaiseen yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla kilpailua rajoittavalla sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla, jolla pyritään myötävaikuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi olla vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman kilpailusääntöjen rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin se osallistui kyseiseen rikkomiseen. Näin on siinä tapauksessa, että kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien lainvastaisesta käyttäytymisestä tai voineen kohtuudella ennakoida sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin. Tällainen johtopäätös ei ole ristiriidassa sen periaatteen kanssa, jonka mukaan vastuu tällaisesta toiminnasta on yrityskohtaista, eikä sillä sivuuteta yrityksille vastaisten todisteiden yksilöllistä arviointia todisteluun sovellettavien sääntöjen vastaisesti eikä myöskään loukata kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksia.
- 204 Tästä seuraa, että polypropeenipäätös ei ole yhteisöjen tuomioistuimen tulkinnan mukaan ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan, tämän mää-

räyksen rikkomisesta seuraavan yrityskohtaisen vastuun eikä myöskään todistelu koskevien sääntöjen tai puolustautumisoikeuksien kanssa.

- 205 Neljänneksi on todettava, toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien katsonut valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 1 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa sekä tämän tuomion 201 kohdassa mainituissa kohdissa, että komissio on esittänyt riittävää selvitystä Anicin osallistumisesta polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmään, hintaaloitteisiin ja kuukausittaisen myynnin rajoittamiseen aikaisemman ajanjakson perusteella vuoden 1982 puolivälin jälkeen sekä hintaaloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toimenpiteisiin koko sinä aikana, jona se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 206 Kilpailusääntöjen rikkomisen kyseisiin osa-alueisiin vuoden 1982 puolivälin jälkeen osallistumisen osalta on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 176 kohdassa toteama seikka, että Anic oli osallistunut lokakuussa 1982 neuvotteluihin kiintiöiden vahvistamisesta ja siten aikonut myötävaikuttaa kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi johtaa sen vastuuseen muiden yritysten suunnittelemista tai toteuttamista menettelytavoista, jotka kuuluvat kilpailusääntöjen rikkomisen kyseisiin osa-alueisiin. Anic oli nimittäin täysin tietoinen kaikista näistä osa-alueista sillä perusteella, että se oli osallistunut polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin useiden vuosien ajan ja oletti väistämättä niiden toteuttamisen jatkuvan vuoden 1982 puolivälin jälkeen.
- 207 Toisaalta hintaaloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitetuista toimenpiteistä riittää, kun todetaan, että polypropeenipäätöksen 27 kohdassa mainitut eri menettelytavat, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien on tutkinut valituksenalaisen tuomion 116—127 kohdassa, palvelevat kaikki hintaaloitteita siltä osin kuin niillä pyritään luomaan suotuisat edellytykset polypropeenin tuottajien vahvistamien hintatavoitteiden toteuttamiselle. On syytä katsoa, että koska Anic oli osallistunut kyseisiin hintaaloitteisiin useiden vuosien ajan, se saattoi kohtuudella ennakoida, että niihin osallistuvat yritykset pyrkisivät edesauttamaan näiden aloitteiden toteuttamista eri keinoin, ja oli valmis hyväksymään tämän mahdollisuuden. Vaikka ei ole näytetty, että Anic olisi konkreettisesti osallistunut näiden toimenpiteiden hyväksymiseen tai toteuttamiseen, se on kuitenkin vastuussa muiden yritysten tässä yhteydessä toteuttamista

konkreettisista toimenpiteistä siinä yhdessä kilpailusääntöjen rikkomisessa, johon se on osallistunut ja myötävaikuttanut.

- 208 Tästä seuraa, että komission valitusperusteet ovat perusteltuja ja että valituksenalaisen tuomion 1 kohdan toinen ja kolmas luetelmakohta on kumottava.
- 209 EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan yhteisöjen tuomioistuin kumoaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion, kun valitus on perusteltu. Se voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.
- 210 Koska asia on ratkaisukelpoinen, yhteisöjen tuomioistuimen on syytä ratkaista asia lopullisesti.

Kumoamiskanteen hyväksyttävyyden

Polypropeenipäätöksen mitättömyys

- 211 Tässä yhteydessä on ensinnäkin selvitettävä, onko yhteisöjen tuomioistuimen tutkittava polypropeenipäätöksen mitättömyyttä koskeva kysymys viran puolesta, kuten Anic väittää.
- 212 Tältä osin riittää, kun todetaan, tällainen velvollisuus tutkia viran puolesta polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyn lainmukaisuutta koskevat perusteet

voi perustua ainoastaan asiakirja-aineistoon liitettyihin tosiseikkoja koskeviin selvityksiin.

- 213 Nyt esillä olevassa asiassa asiakirja-aineistoon ei ole liitetty mitään sellaista selvitystä, jonka perusteella polypropeenipäätöstä voitaisiin epäillä mitättömäksi, minkä vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen ei ole syytä käsitellä tätä kysymystä viran puolesta.

Polypropeenipäätöksen kumoamisperusteet

- 214 Toiseksi edellä esitetystä seuraa, että komissio on perustellusti katsonut Anicin osallistuneen sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka sisälsi vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja lokakuun 1982 välillä polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten, hinta-aloitteiden ja hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden järjestelmiä sekä myyntimääriä ja kiintiöitä koskevia järjestelmiä.
- 215 Näin ollen Anicin polypropeenipäätöksestä nostama kanne on hylättävä paitsi siltä osin kuin ilmenee valituksenalaisen tuomion 1 kohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta, johon ei ole haettu nyt esillä olevassa valituksessa muutosta.

Sakon määrä

- 216 Kolmanneksi sakon määrän osalta, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi 750 000 ecusta 450 000 ecuun eli 40 prosenttia, komissio väittää, että polypropeenipäätöksestä annetuista muista tuomioista (asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087 ja asia T-4/89, BASF v.

komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1523) ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sakon määrää alentaessaan soveltanut suhteellisuusperiaatetta ja ottanut huomioon, että kilpailusääntöjen rikkominen oli kestänyt vähemmän aikaa, minkä lisäksi vakavuuden arvioiminen vaikutti seuraamusta lieventävästi. Anicin tapauksessa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoksi katsottiin polypropeenipäätöksessä 62 kuukautta ja valituksenalaisessa tuomiossa 46 kuukautta, minkä olisi pitänyt johtaa sakon määrän alentamiseen 25 prosentilla. Sakkoa olisi siten alennettava vielä 15 prosenttia valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 1 kohdan toisen ja kolmannen luetelmakohtien osalta. Tuomio on kumottava siltä osin kuin näiden luetelmakohtien sisältö on kumottava. Tältä osin ainoana ongelmana on sakon määrän vahvistaminen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen perusteella, koska komissio on jo ottanut huomioon yritysten vastuun suuruuden asettaessaan ankarammat sakot kartellista eniten vastuussa olleille neljälle yritykselle.

- 217 Anic toteaa, että arvioituaan uudelleen Anicin osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen sen keston ja vakavuuden kannalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei sakon määrä ollut oikeassa suhteessa sen tosiasialliseen vastuuseen ja alensi siten sakon määrää. Useimpien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä kunkin rikkomiseen osallistuneen osuus otetaan huomioon ainakin seuraamuksen ankaruutta määritettäessä. Rikkomisen kestoja koskeva kriteeri ei ole sen tärkeämpi kuin sen vakavuutta koskeva kriteeri, jota on arvioitava kunkin yrityksen käyttäytymiseen nähden eikä pelkästään rikkomiseen nähden sellaisenaan.
- 218 Tältä osin on ensinnäkin tuotava esiin, että valituksenalaisen tuomion osittaisen kumoamisen perusteella ja asetuksen N:o 17/17 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimella on EY:n perustamissopimuksen 172 artiklassa (josta on tullut EY 229 artikla) tarkoitettu täysi harkintavalta.
- 219 Tässä yhteydessä on yhdyttävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointiin polypropeenipäätöksen kohteena olleille yrityksille asetettujen sakkojen yleisestä tasosta ja kullekin yritykselle asetetun sakon painotuksessa sovelletuista kriteereistä, sellaisena kuin ne ilmenevät valituksenalaisesta tuomiosta.

- 220 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on alentanut Anicin sakkoa perustellusti siltä osin kuin alentaminen liittyy kilpailusääntöjen rikkomisen lyhyempään keston, minkä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi näytetyksi vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja lokakuun 1982 lopun välillä eikä noin marraskuun 1977 ja vuoden 1982 lopun tai vuoden 1983 alun välillä, kuten polypropeenipäätöksestä ilmenee.
- 221 Sitä vastoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti alentaa sakon määrää virheellisten premissien nojalla siltä osin kuin alentaminen liittyy Anicin osallistumiseen polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmään, hinta-aloitteisiin ja kuukausittaisen myynnin rajoittamiseen aikaisemman ajanjakson perusteella vuoden 1982 puolivälin ja lokakuun 1982 lopun välillä sekä sen osallistumiseen hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettuihin toimenpiteisiin koko sinä aikana, jona se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen, joiden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi virheellisesti, ettei niitä ollut näytetty toteen.
- 222 Ottaen kuitenkin huomioon, että Anicin osallistuminen näihin kilpailusääntöjen rikkomisen osa-alueisiin oli marginaalista, yhteisöjen tuomioistuimen on syytä täyden harkintavaltansa nojalla pysyttää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös sakon määrän alentamisesta.
- 223 Tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1) 2 artiklan 1 kohdan nojalla oikeudellisissa asiakirjoissa esiintyvät viittaukset EY:n perustamissopimuksen 109 g artiklassa (josta on tullut EY 118 artikla) tarkoitettuun ja ecun määritelmää koskevan voimassa olevan yhteisön lainsäädännön yhtenäistämisestä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen voimaan tulon jälkeen 22 päivänä joulukuuta 1994 annetussa asetuksessa (EY) N:o 3320/94 (EYVL L 350, s. 27) annetun määritelmän mukaiseen ecuun korvataan viittauksella euroon siten, että yksi ecu vastaa yhtä euroa. Jos oikeudellisissa asiakirjassa viitataan ecuun ilman kyseistä määritelmää, viittausten oletetaan olevan viittauksia perustamissopimuksen 109 g artiklassa tarkoitettuun ja asetuksessa N:o 3320/94 annetun määritelmän mukaiseen ecuun, jolloin oletamus on kuitenkin kumottavissa ottaen huomioon osapuolten aikomukset.

- 224 Nyt esillä olevassa asiassa komissio on polypropeenipäätöksessä aivan kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisessa tuomiossa ilmaissut Anicille asetetun sakon määrän ecuissa ja Italian liiroissa käyttäen päätöksen tekopäivänä sovellettavaa 1 471,59 ITL:n vaihtokurssia ecua kohti (ks. EYVL 1986, C 95, s. 1). Tästä seuraa, että komissio on tarkoittanut ilmoittaa lopullisesti ecuna ilmaistua määrää vastaavan summan kansallisessa valuutassa. Näissä olosuhteissa on kumottava asetuksen N:o 1103/97 2 artiklassa esitetty olettaus ja vahvistettava sakon määrä Italian liiroissa alentamalla polypropeenipäätöksen 3 artiklassa ilmoitettua summaa 40 prosenttia ja vahvistamalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 2 kohdassa ilmoittama summa.

Oikeudenkäyntikulut

- 225 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn 118 artiklan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.
- 226 Koska Anicin polypropeenipäätöksestä nostama kanne on hyväksytty osittain, asianosaiset on veloitettava vastaamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa aiheutuneista omista oikeudenkäyntikuluistaan. Näin ollen on syytä pysyttää valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 4 kohta.
- 227 Koska Anic on hävinnyt asian valituksen osalta, se on veloitettava korvaamaan tässä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-6/89, Enichem Anic vastaan komissio, 17.12.1991 antaman tuomion tuomiolauselman 1 kohdan toinen ja kolmas luetelmakohta kumotaan.

- 2) Anicin nostama kanne ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehdystä komission päätöksestä 86/398/ETY (asia IV/31.149 — Polypropeeni) hylätään paitsi kyseisen tuomion tuomiolauselman 1 kohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta ilmeneviltä osin.

- 3) Anic Partecipazioni SpA:lle, aiemmin Anic SpA, sittemmin Enichem Anic SpA, päätöksen 86/398/ETY 3 artiklassa asetetun sakon määräksi vahvistetaan 662 215 500 Italian liiraa.

- 4) Anic Partecipazioni SpA:n, aiemmin Anic SpA, sittemmin Enichem Anic SpA, tekemä vastavalitus hylätään.

- 5) Asianosaiset vastaavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa aiheutuneista omista oikeudenkäyntikuluistaan.

- 6) Anic Partecipazioni SpA, aiemmin Anic SpA, sittemmin Enichem Anic SpA, velvoitetaan korvaamaan tässä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Kapteyn

Hirsch

Mancini

Murray

Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä heinäkuuta 1999.

R. Grass

kirjaaja

P. J. G. Kapteyn

kuudennen jaoston puheenjohtaja